

Jana Parpala

KULTTUURIMATKAILUN VETOVOIMATEKIJÄT LAHDEN SEUDULLA

Opinnäytetyö

Matkailu- ja ravitsemisalalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Matkailu- ja palveluliiketoiminnan koulutus (yamk)

2023

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Restonomi (ylempi amk)
Tekijä/Tekijät	Jana Parpala
Työn nimi	Kulttuurimatkaailun vetovoimatekijät Lahden seudulla
Toimeksiantaja	Oy Lahti Region Ab
Vuosi	2023
Sivut	53 sivua, liitteitä 0 sivua
Työn ohjaaja(t)	Kirsi Kuusisto XAMK & Raija Forsman Lahti Region Oy

TIIVISTELMÄ

Tässä tutkimuksessa käsitellään kulttuurimatkaailun tilannetta Lahden seudulla koronapandemian jälkeen. Rajojen ollessa kiinni matkaailun asiakassegmentti muuttui ulkomaisesta kotimaiseen. Pandemiassa vallinnut tapaamisrajoitusten ja maskipakon aika on tuonut maailmanlaajuisesti esille luonnon tärkeyden ihmisten arkielämässä. Luonto tarjosi avaran tilan ja vaihtoehdon vaarallisen sairauden välttämiseksi. Suomen lähimetsästä löytyi rauhaa, raikasta ilmaa ja kasvomaskista vapaata aluetta.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää kansainvälisen kohderyhmän näkemystä vetovoimatekijöistä Lahdessa ja sen ympäristössä keväällä 2023. Tarkoituksena oli peilata Lahden seudun matkaailun tilaa ja mahdollisuuksia pandemian jälkeen. Matkaailutoiminnan valituista kohteista ja vahvimpien vetovoimatekijöiden joukosta nousi ensisijaisesti luonto kasvavien kulttuurimahdollisuuksien rinnalle. Lahden kaupungin pitkä urheiluun liittyvä kulttuuriperinne on vahvistunut lisää matkaailun ollessa tauolla. Pandemian aikana Lahdessa juhliittiin European Green capital 2021 ja Salpausselkä UNESCO Global Geopark -tunnusten saavutuksia. Molemmat liittyivät läheisesti luontoon, luonnon suojeluun ja kestävään kehitykseen, joissa yhteistyön merkitys korostuu ja laajenee pandemian jälkeen entisestään.

Tutkimuksen tulos vahvistaa näkemystä luonnon tärkeydestä. Se on tärkein osa seudun kulttuuriperintöä, ihmisten arkea ja juhlaa. Lahden seudun luonto tarjoaa asukkaille sekä matkailijoille runsaasti mahdollisuuksia luonto-, liikunta- ja urheilutapahtumaperinteiden muodossa. Oman terveyden vaaliminen on tullut pandemian aikana yhä tärkeämmäksi ja luonnossa liikkuminen on osa ihmisen hyvinvointia. Salpausselän olemassaolo ja uuden Geoparkin toimintaperiaatteet tukevat matkaailuun ja ulkoilutapahtumiin liittyvää kulttuuriperintöä ja kestävää kehitystä. Laajan organisaatio- ja yritysverkoston tukea saanut Geopark luo arvostusta ja yhteistyömahdollisuuksia myös seudun asukkaille. Tästäkin syystä Salpausselkä Geoparkilla on itsenäisenä alueellisena koordinointiyksikkönä Lahti Region -organisaation sisällä tärkeä rooli jatkossakin. Se toimii Lahden seudun luonnon vaalijana sekä kestävä, vastuullisen matkaailun kehittäjänä ja yhteistyökumppanina.

Asiasanat: kulttuuriperinteet, luontomatkailu, urheilutapahtumat, vastuullisuus

Degree title	<i>Master of Hospitality Management</i>
Author (authors)	Jana Parpala
Thesis title	Attraction factors of cultural tourism in Lahti Region
Commissioned by	Oy Lahti Region Ab
Time	2023
Pages	53 pages, 0 pages of appendices
Supervisor	Kirsi Kuusisto XAMK, Raija Forsman Lahti Region Oy

ABSTRACT

This thesis deals with the situation of cultural tourism in the Lahti region after the Covid-19 pandemic. When the borders were closed, the tourism customer segment changed from international to domestic. During the pandemic, the time of meeting restrictions and mandatory masks has forefronted the importance of nature in everyday life. Nature offered an open space and an alternative to avoid a dangerous disease. In local forests people found peace, fresh air, and an area free of face masks.

The objective of the thesis was to find out a view of the attraction factors in the Lahti region in the spring of 2023. In a Webropol survey an international target group answered about selected regional tourist destinations, venues, events, and the strongest attraction factors. Analyzing the answers confirmed the view that nature tourism and sports events along with cultural events are still among the strongest attraction factors for tourism in the Lahti region. The long cultural tradition of Lahti is related to sports. It has strengthened during the break from all other forms of tourism. During the pandemic two great achievements of Lahti, the European Green Capital in 2021 and UNESCO Salpausselkä Global Geopark in 2022, were celebrated. Both were closely related to nature and sustainable development of the Lahti region. The importance of cooperation will be emphasized and expanded even more after the pandemic.

The result of the study strengthens the view of the importance of nature. It is most important part of the region's cultural heritage and everyday life. The landscape of the Lahti region offers residents and tourists plenty of opportunities in the form of nature tourism, exercise, and sports event traditions. The operating principles of the new Salpausselkä Geopark continues to support the cultural and geological heritage for sustainable development. The Geopark status, supported by a wide network of organizations and companies, arouses appreciation and cooperation from the residents of the region. This is a reason Salpausselkä Geopark plays a key role. It works as a regional independent unit inside the organization of the Lahti Region. As a partner of the Lahti Region, it helps to develop this nature area for sustainable and responsible tourism also in the future.

Keywords: cultural traditions, nature-based tourism, sport events, responsibility

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TUTKIMUSTAUSTA.....	7
2.1	Matkailun tilanne keväällä 2023.....	8
2.2	Tulevaisuutta koskeva tieto on näkemystietoa.....	9
3	MATKAILUMUODOT SUOMESSA.....	9
3.1	Matkailumuotojen laaja kirjo	10
3.2	Mitä on kulttuurimatkailu?	11
3.3	Kulttuuriperintö Lahden seudun matkailussa	12
3.4	Mitä on luontomatkailu?.....	13
3.5	Luontomatkailun edellytykset Lahden seudulla.....	14
3.6	Mitä on urheilumatkailu?.....	15
3.7	Urheilumatkailun parhaat Lahden seudulla	16
4	LAHTI JA PÄIJÄT-HÄMEEN MAAKUNTA MATKAILUALUEENA.....	17
4.1	Lahden seudun matkailuorganisaatio	18
4.2	Lahden seudun vetovoimatekijät	18
4.3	Miten matkailutavat Lahden alueella vaikuttavat luontoon?	20
4.4	Salpausselkä Geopark	21
5	TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT	27
5.1	Teoriaosuus.....	28
5.2	Kysely.....	29
5.3	Kyselyn kohderyhmä ja rajaus	30
5.4	Kyselyn sisältö ja analyysi	31
5.5	Analyysin tulokset nykyhetken valossa	36
5.6	Kestävän matkailun tavoitteet ja toimenpiteet.....	40
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	41
7	POHDINTA.....	44

1 JOHDANTO

Maailmassa eletään COVID-19-pandemiakauden jälkeistä aikaa, jolloin erityisesti matkailuala kärsi taloudellista ahdinkoa pysähtyneen liikenteen ja matkustuskieltojen takia. Maailman talousjärjestön (OECD) mukaan COVID-19-pandemia muuttaa ihmisten yhteiskunnallista ajattelua. Hallitusten tekemät poliittiset valinnat määräävät valtioiden menestyksen. Kartoittamalla uusia ja parempia tulevaisuuspolkua kansat voivat siirtyä vihreämpään, osallistavampaan ja kestävämpään huomiseen. (OECD 2022a.)

Vaikka pandemia on pysäyttänyt monia aloja reiluksi pari vuodeksi, monet asiat ovat muuttuneet luonnon kannalta paremmiksi. Suomessa muutos tapahtui kotimaan matkailussa. Suomalaisten kotimaan matkailu saavutti vuonna 2021 huipputasoa. Kotimaan matkoja tehtiin yli kaksinkertainen määrä verrattuna vuoden 2018 vastaavaan ajankohtaan. Vapaa-aikaa kotimaassa vietettiin mökeillä vuonna 2021 lähes saman verran kuin vuonna 2020, mutta yli 80 % enemmän kuin vuonna 2019. Matka-ajat olivat myös pidempiä pandemia-aikana, mikä on taloudellisesti sekä ilmaston kannalta vastuullisempaa ja kestävämpää. (Huomo ym. 2023; Tilastokeskus 2023.)

Pandemian vuosina Lahti palkittiin Euroopan ympäristöpääkaupunkina 2021 ja vuonna 2022 Salpausselkä Geopark hyväksyttiin UNESCO Global Geoparkin listalle. Kaupunginjohtaja Timosen (2020) mukaan Lahti haluaa olla edelläkävijä vihreiden arvojen edistämisen prosessissa. Myös tästä syystä tutkimuksen kysymykset kohdistuivat uusien ilmiöiden myötä vahvimpiin vetovoimatekijöihin. Suomi on tässä vaiheessa jo kuudennen kerran luokiteltu maailman onnellisten maiden kärkeen ja kotimaan matkailun merkitystä arvioidaan uusin silmin, kun vuonna 2022 kotimaiset matkailijat kuluttivat Suomessa yhteensä viisi kertaa enemmän kuin ulkomaiset. (Helliwell ym. 2023, 34; Lahden kaupunki 2023a; Visitory 2023a.)

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa pääpiirteittäin Lahden matkailukohteiden kiinnostavuutta pandemian jälkeisenä aikana potentiaalisten asiakkaiden silmin. Toimeksiantajana toimi Lahti Region Oy.

Tutkimuskysymysten fokuksessa olivat Lahden alueen vahvimmat matkailun vetovoimatekijät kulttuuri-, luonto- sekä urheilupuolelta. Lahden matkailun vahvimpana matkailun vetovoimatekijänä on ollut urheilu- ja tapahtumamatkailun perinne. Urheilumatkailun kannalta Lahden luonto on avainasemassa. Se tarjoaa alueen asukkaille sekä matkailijoille erinomaiset puitteet monimuotoisessa maastossa kaikkina vuodenaikoina. Lahden seutu on geologiselta perinnöltään kansainvälisesti merkittävä alue, joka on osana tutkimuksen taustaineistoa. Lahden ja viiden muun kunnan Salpausselkä Geopark -alue hyväksyttiin vuonna 2022 UNESCO Global Geopark -kohteeksi ja sen tarina vahvasti liittyy Lahden seudun kehittämisprosessiin. Lisää faktatietoa tästä on oman otsikon alla luvussa 4.

2 TUTKIMUSTAUSTA

Matkailuala on historian aikana todistetusti reagoinut herkästi luonnon ilmiöihin. Lisäksi ihmisten henkisen ja fyysisen tilan tasapainon on hyvinvointitutkimuksissa huomattu vaikuttavan käyttäytymiseen. Ihmisten käyttäytyminen puolestaan vaikuttaa taloudellisiin tapahtumiin ja muutoksiin jopa globaalissa mittakaavassa.

Esimerkiksi STT:n tiedotteessa kerrotaan varhaisesta mielenterveyteen liittyvästä eläköitymisestä Suomessa viime vuoden aikana. Varman eläkevakuutusyhtiön johtaja Murrin kommenttia lainaten: ”Useassa maassa ja etenkin Suomessa kuluttajien reaaliensiot ovat laskeneet, mikä näkyy muun muassa kulutuksen heikkona kehityksenä ja asuntomarkkinoiden jähmettymisenä. Toisaalta työmarkkinat ovat edelleen olleet vedossa. Suomessa lisäksi vihreä siirtymä on näkynyt investointihankkeina ja ero esimerkiksi finanssikriisin jälkeiseen aikaan on selvä.” (Varma 2023.)

Edelliseen liittyen voidaan olettaa, että vaikka pandemia näyttää hiljalleen taantumisen merkkejä, sen jälkeinen tila tulee vaikuttamaan matkailuun vielä pitkään monella tavalla. Esimerkkinä voidaan mainita etätyön vaikutus työperäisen matkustamisen määrään. Tämä puolestaan saattaa korreloida vapaaajan matkojen kanssa sekä kotimaassa että ulkomailla.

2.1 Matkailun tilanne keväällä 2023

Matkailu on maailmanlaajuisesti kärsinyt edellä mainitun kriisin syvyydestä ja kestosta. Ukrainan sodan alku helmikuussa 2022 toi mukanaan lisää taloudellisia haasteita ja uusia iskuja elpymisnäkyville heti pandemian toipumismerkkien jälkeen. Kotimaan matkailusta kuitenkin löytyi uusi potentiaali. Matkailun muoto muuttui luonnonmukaisempaan suuntaan. Koronavuosina matkailuautot ja mökit olivat Suomessa pakopaikkoja monelle karanteeniaikana työnsä menettäneelle sekä etätyön tekijälle. (OECD 2022d; Tilastokeskus 2022.)

Ennustamisen vaikeus epävarmoina aikoina korostuu, kun aiemmat tilastolliset ennusteet eivät muuttuneiden olosuhteiden takia päde. Silloin ei yleensä tiedetä, kuinka kauan uusi vallitseva tilanne kestää ja mihin suuntaan se kehittyy. Toimintatavat kehittyvät muuttuvan maailman mukaan. Hiljaisten signaalien oivaltaminen ja seuranta ovat tärkeitä sen vuoksi, että niiden perusteella voimme löytää useita vaihtoehtoja tulevaisuuden ratkaisuihin. Ratkaisuja voidaan valmistella jo kriisin aikana sen sijaan, että jäisimme vain odottamaan, mitä tulevaisuus meille tuo.

Suomessa Sitra tutkii jatkuvasti tärkeitä asioita yhteiskunnan vaihtoehtoisten tulevaisuuksien kannalta. Tutkimuksen tavoitteena on muodostaa kestävä tulevaisuusvisio, joka olisi mahdollisimman monille innostava ja reilu. Ihmiset, poliittinen valta, teknologia sekä talous meidän elintärkeän luontomme ja maapallomme ympärillä ovat viiden megatrendin listalla. Luonnon kantokyvyn ja ilmaston hälyttävä tila kehottaa kiireesti siirtymään kaikessa toiminnassa ekologiseen ajatteluun, koska ihmisen terveys on riippuvainen luonnon terveydentilasta. (Sitra 2023.) Ulkopuolisen toimintaympäristön muutokset vaikuttavat strategian muutoksiin. Yksittäisen matkailijan toimintastrategia mukautuu nopeasti ja sen vuoksi mm. Hiltusen mukaan yritysstrategialta vaaditaan jatkossa myös enemmän joustavuutta kuin ehdottomuutta. (Hiltunen 2012, 352.)

2.2 Tulevaisuutta koskeva tieto on näkemystietoa

Kyyrän (2017) mukaan matkailun ennakointi ja siihen liittyvä tutkimustieto tukee matkailualojen strategista päätöksentekoa. Päätöksenteko on arvosidonnaista, siksi myös eettisyyden näkökulma on tärkeä. Ilman eettistä pohdintaa erilaisia tulevaisuuksia on mahdotonta hahmottaa vastuullisesti. Paikallisten ihmisten arvot, elämäntyyli, taidot ja preferenssit on tärkeä tunnistaa, kun halutaan vastuullisesti keskittyä siihen, miten matkailua voidaan kehittää vastuullisesti. (Kyyrä 2017.)

Vastuullisuus matkailussa jaetaan viideksi osa-alueeksi, joilla on ekologinen, kulttuurinen, poliittinen, sosiaalinen ja taloudellinen ulottuvuus. (Veijola 2013, 21). Näihin kaikkiin ulottuvuuksiin keskittyy laajasti taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD omassa tutkimus- ja esitystyössään. Ajankohtaisesti merkittävä hallinnon alan osa-alue on vuonna 2020 perustettu WISE-keskus, joka keskittyy hyvinvointitalouteen, osallistavaan kasvuun ja kestävään kehitykseen. (STM s.a.) Suomen kulttuuriministeriön julkaisussa: Kulttuurimatkailun kansallisen kehittämisen tiekartassa on tarkoitus puolestaan ohjata tulevaisuuden kulttuurimatkailun kehittämisprosessia Suomessa. (OKM 2022). Tästä julkaisusta kerrotaan lisää luvussa 3.

Ennakointi on tulevaisuusnäkemysten soveltamista paikalliseen toimintaympäristöön ja paikalliseen arvomaailmaan. Tulevaisuuden vaihtoehtojen kartoittaminen auttaa oivaltamaan, mitkä valinnat toimisivat jatkossa parhaiten ja mitä tausta-arvoja kukin valinta edistää. (Kyyrä 2017.) Näin ollen edellä mainittu monitahoinen työ voisi toimia tulevan kehityksen tärkeänä perustana.

3 MATKAILUMUODOT SUOMESSA

Maailman talousjärjestön OECD:n Tourism Trends and Policies -julkaisussa analysoidaan matkailun suorituskykyä ja politiikan suuntauksia, jotka tukevat elpymistä 50 OECD-maassa. Matkailun elpymisen haasteita ja tulevaisuuden näkymiä halutaan johtaa kohti kestävämpää ja osallistavampaa suuntaa. Ekosysteemin kestävyuden rakentamista ja vihreän matkailun elpymisen edistämistä halutaan tukea globaalitasolla. (OECD 2022b; OECD 2022c.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2022) teos Kulttuurimatkailun kansallisen kehittämisen tiekartasta kuvaa Suomen poliittista kehittämistahtoa nykyiseen hallitusohjelmaan nojaten. Visio kestävästä kehityksestä keskittyy vahvistamaan kulttuurimatkailua ja ulottuu vuoteen 2030. Tavoitteena on, että tuleva toiminta hyödyntää tehokkaasti verkostoja ja erottuu elämyksellisyydellään. Kulttuurimatkailun kehittäminen koskee kaikkia taiteenaloja, kulttuuritapahtumia, museoita, kulttuuriympäristöjä sekä arjessa elävää kulttuuriperintöäkin. (OKM 2022.)

Suomen matkailustrategia 2019–2028 tukee kulttuurimatkailun vahvistamista. Suomen palveluiden vientituloista matkailuvienti (ulkomaisten matkailijoiden jättämä tulo) muodosti ennen pandemiaa (vuonna 2019) jopa 17 prosenttia. Sen suora osuus bruttokansantuotteesta oli 2,7 prosenttia ja 5,4 prosenttia Suomen kaikista vientituloista. Strategian päämääränä nähdään tässäkin eri alojen yhteistyö, joka on välttämätöntä matkailun kestävälle kasvulle ja uudistumiselle. Strategiassa korostetaan, että matkailualalla on suuri palvelualan kasvupotentiaali, jolla on merkittäviä aluetaloudellisia vaikutuksia. (TEM 2022.)

3.1 Matkailumuotojen laaja kirjo

OKM:n (2022) tavoitesuunnitelman visiossa käsitellään viisi tärkeimmäksi todettua ja perusteltua suuntaa. Ne ovat kestävyuden, digitalisaation ja yhteistyön kehittämisen ohessa kulttuurimatkailun tuotetarjonta, tiedolla johtaminen sekä kulttuurialan kansainvälisten kulttuurireittien hyödyntäminen Euroopan kulttuurimatkailussa. Tiekarttaehdotus sisältää selkeitä toimenpiteitä toteutettaviksi. Kulttuurimatkailun tiekartta pohjautuu kulttuurikäsitukseen, jossa kulttuuri sisältää laajasti eri taiteen ja kulttuurin alat, kulttuuriympäristöt, kulttuuriperintö sekä arkielämän käytännöt. Vision mukaan näitä olisi vuoteen 2030 mennessä laajennettava kestäväällä tavalla myös valtion varoilla. (OKM 2022.)

Kulttuurimatkailun voimavaraksi voivat kehittyä kulttuurin ja taiteen erilaiset sisällöt, näköalat sekä **matkailun paikat ja erityispiirteet**. Tavoitteena on, että kulttuurimatkailu näyttäytyisi monimuotoisena laajan kulttuurikäsitksen kautta, koskien kaikkia taiteenaloja, kulttuuritapahtumia, museoita, kulttuu-

rympäristöjä ja arjen perinteitä. Euroopassa luovia aloja nimitetään usein kulttuurialaksi. Niillä on yhteys kulttuurimatkailuun sekä **paikalliseen ja alueelliseen vetovoimaan**, joka toimii erottautumisen perustana. (OKM 2022.)

Kulttuuritiekartan mukaan **kulttuuriympäristö** on kulttuuria sekä luonnon ja ihmisen vuorovaikutusta ilmentävää ympäristöä. Kulttuuriympäristöinä voidaan pitää kiinteitä muinaisjäännöksiä, rakennettuja kulttuuriympäristöjä sekä muita arkeologisia kohteita ja maisemia. Maisemassa voi painottua luonnon tai kulttuurin vaikutukset. Kulttuuriympäristöt voivat olla arvokkaiksi tunnistettuja alueita, kohteita tai tavallisen arjen ympäristöjä. **Kulttuuri** on myös ihmisten välistä kanssakäymistä, vuorovaikutusta ja tapoja, jossa myös kielellä on tiivis yhteys kulttuuriin. **Kulttuurimatkailussa** viitataan usein **paikalliseen elämäntapaan**. (OKM 2022, 13.)

3.2 Mitä on kulttuurimatkailu?

Kulttuuri on ollut osana matkailua aina. Kulttuurimatkailua (*cultural tourism*) voidaan pitää yhtenä merkittävimmistä matkailun muodoista maailmassa. Jo Rooman valtakunnan aikana ihmiset matkustivat muualle eri tapahtumien ja maamerkkien luokse. Kulttuurimatkailun ilmiö alkoi kiinnostaa enemmän 1970-luvulla ja 1990-luvulla sen merkitys kasvoi entuudestaan. Kaikista kansainvälisistä matkoista jopa 35–75 % määrittelytavan mukaan voidaan laskea kulttuurimatkailuksi. Kulttuuri laajemmin sisältää kaiken mahdollisen ihmisen toiminnan, yhteisön elämäntapaan liittyvän henkisen, aineellisen ja sosiaalisen toiminnan. (McKercher & Du Cros 2002, 1; Hovi 2014, 64–68.)

Kulttuurimatkailulle ei ole kansainvälisesti käytössä laajempaa määritelmää. Visit Finland määritteli Suomen kulttuurimatkailun käsitettä vuonna 2013 niin, että se kattaa ensisijaisesti kulttuurin matkailupalveluita ja niiden sisältöjä. (OKM 2022, 13; Visit Finland s.a.). Kestävän matkailun ja sen tavoitteiden ymmärtämisen myötä Opetus ja kulttuuriministeriö päivitti määrittelyä seuraavasti: ”Kulttuurimatkailu on kestävän kehityksen mukaista liiketoimintaa ja palveluita, joissa paikallisia kulttuurisia voimavaroja tulkitaan ja tehdään saavutettavaksi matkailijoille, alueen asukkaille ja lähialueiden ihmisille.” (OKM 2022, 16.)

Matkakohteen kulttuurin kokeminen edellyttää kulttuurin arvojen ja voimavarojen kunnioittamista. Kulttuurimatkailupalvelut voidaan tuottaa eri toimijoiden kesken. **Kulttuurimatkailu voi pohjautua mihin tahansa** kulttuurin tai taiteen alaan, paikkaan, kohteeseen, tapahtumaan tai ilmiöön. Myös esitykset, näytteilyt ja aineelliseen tai aineettomaan kulttuuritapahtumaan tai kulttuuriympäristöön liittyvät kokemukset perinteisestä paikallisesta elämäntavasta kuuluvat kulttuurimatkailuun. (OKM 2022,16.)

Erityisen tärkeitä ja merkittäviä aineellisia ja aineettomia kulttuurimuotoja on merkitty **kulttuuriperinnöksi**. Usein kulttuuriperintöä on se osa kulttuurista ja historiasta, jonka tietty taho (esim. Unesco) tai ryhmä on erikseen nostanut esille ja määritellyt erityisen tärkeäksi ja tulevaisuuden sukupolville säilytettäväksi. Parhaat esimerkit säilytetystä kulttuuriperinnöstä ovat Unescon maailmanperintökohteet. Monet niistä ovat suosittuja matkailukohteita. Unescon toimintaa on kritisoitu siitä, että se saattoi asettaa liian tiukkoja kriteereitä paikalliskulttuurin määrittelylle, joka voi ”museoida kulttuureja, asuinpaikkoja ja kulttuurin ilmentymiä”. (Hovi 2014.)

3.3 Kulttuuriperintö Lahden seudun matkailussa

Edellisen määritelmän perusteella Lahden matkailu on erinomaisena esimerkkinä monimuotoisen matkailupotentiaalin toteuttamisessa. Lahdessa ko. kritiikkiä kulttuurin museoitumisesta ei ole nähty ongelmallisena. Kaupungin pitkä, satavuotias talviurheiluun liittyvä tapahtumaperinne on saanut 90-luvulla oman hiihtomuseon parhaalle paikalle Lahden urheilukeskukseen. 2000-luvulla urheilukaupunkiin rakennettiin uutta yhdistettynä vanhaan. Historiallisesti ja kulttuurisesti vahva uusi vetovoimatekijä tuli mm. uniikista puurakenteisesta Sibeliusalosta ja hiljattain myös uudesta ainutlaatuisesta visualisesta Malva-museosta.

Mainitut rakennukset edustavat vanhan rakennuskannan uudelleenkäyttöä sekä uutta, ihmisten, luonnon ja uusimman teknologian hyödyntämistä ja perinteiden vaalimista. Vesijärven aiemman pilaantumisen ja sen pitkän puhdis-

tusprosessin myötä on Lahdessa opittu tiedostamaan luonnon arvoa ja merkitystä ihmisten ja koko kaupungin hyvään elämään. Vihreän imagon rakentumiseen on vahvasti vaikuttanut kaupungin muuntautumiskyky ja kaupungin konsernin elinvoimainen verkosto, suunnitelmallinen talous, tutkitun tiedon hyödyntäminen sekä yliopistokeskuksen ja elinkeinoelämän yhteistyö. (LADEC s.a.; European Union 2020.)

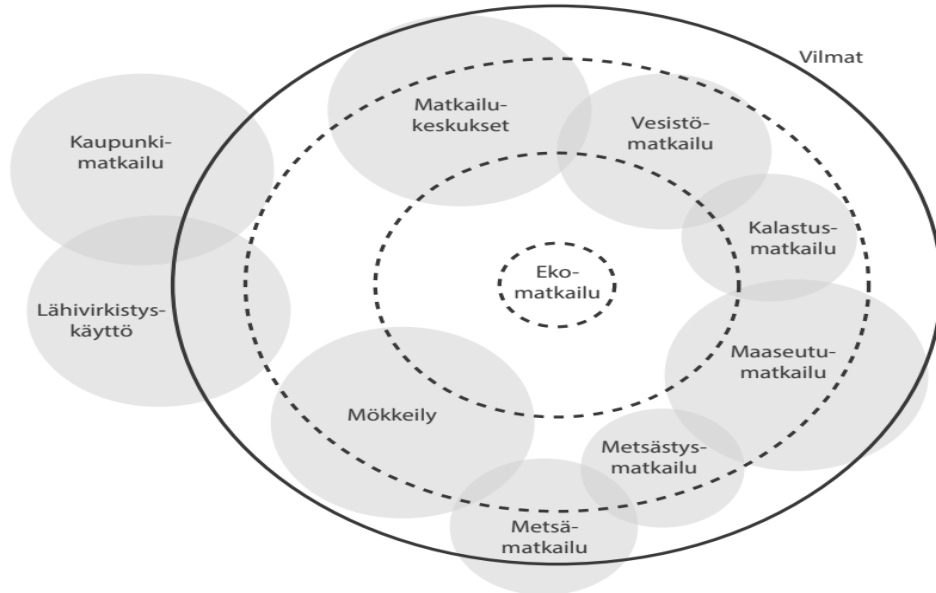
Elinkeinosidoksiin liittyvän tutkimuksen mukaan matkailuyritykset voivat tehdä yhteistyötä sekä kilpailla keskenään. Kuitenkin alueilla, joissa matkailun toimialan yritykset tekevät paljon yhteistyötä, matkailijamäärät olivat todistettusti suurempia kuin siellä, jossa yhteistyö oli vähäistä. (Veijola & ym. 2013, 33). Lahden monipuolisen teollisuusrakenteen myötä kaupungin aiemmat imago muutokset olivat tavallisia. (Pihlaja 2005). Lahti on vahvan kyseenalaistamisprosessin ja haasteellisten vuosien jälkeenkin pysynyt maailmanlaajuisesti Suomen tunnetuimpana urheilukaupunkina. (Suomen hiihtoliitto s.a.)

Luonto- ja liikuntamatkailu ovat täten vahvassa kytköksessä Lahden kaupungin kulttuuriperintöön ja koko seutuun. Näiden tärkeä rooli näkyy myös osana paikallisväestön jokapäiväistä elämää mm. työmatkaliikenteessä sekä vapaa-ajan vietossa ympäri vuoden. Suurien urheilutapahtumien määrän lisääntyminen pandemian jälkeen myös vahvistaa näkemystä siitä, että urheilu- ja luontomatkailu on olennainen osa Lahden seudun tärkeimpiä vetovoimajärjittäjiä.

3.4 Mitä on luontomatkailu?

Luontomatkailu (*nature-based tourism*) määritellään matkailuksi, joka perustuu luontoympäristön nähtävyyksiin (Weaver 2001). Luontomatkailu kohdistuu tiettyyn alueeseen ja sen alle on luokiteltu erilaiset matkailumuodot seikkailumatkailusta massa- tai ekomatkailuun silloin, kun nämä matkamuodot käyttävät resursseja luonnontilassa tai erämaisessä ympäristöissä (Fennell 1999; Goodwin 1996).

Määritelmää on myöhemmin laajennettu luonnonsuojelualueiden ulkopuolella tapahtuvalla matkailulla. Suomalaiseen käyttöön on vakiintunut ympäristöministeriön asettama virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämissuunnitelman (VILMAT) määritelmä seuraavan sivun kuvassa 1.

Kuva 1. Luontomatkailun laajat ja suppeat määritelmät (Koivula & Saastamoinen 2005)

Kuvan 1 mukaan **ekomatkailu** on tiukimmin määritelty luontomatkailun muoto. Matkailutoiminnot, joissa luonnolla on keskeinen rooli, lasketaan **luontomatkailuksi**. Näin ajoneuvolla liikkuminen luonnossa voidaan luokitella luontomatkailuksi, mutta ei ekomatkailuksi, jos ympäristövaikutukset ovat ristiriidassa ei-motorisoidun liikkumisen ja ilmaston puhtauden kanssa. (Koivula & Saastamoinen 2005.) Ekomatkailun tavoitteena on edistää kestävästä kehityksestä ja kiinnittää huomiota toiminnan eettisyyteen. (Fennell 1999; Hemmi 2005).

3.5 Luontomatkailun edellytykset Lahden seudulla

Lahden ympäristöalueella olevat Salpausselät ja harjut kuuluvat Suomen kansainvälisesti arvokkaaseen ja tunnetuimpaan geologiseen luontoperintöön. Veden muovaama kuuden kunnan **Salpausselkien** alue hurmaa geologisesti arvokkailla kohteillaan. Alueen ainutlaatuinen vesistö muodostaa runsaan pohjavesivarannon pienistä suppalamista toiseksi suurimpaan järveen nimeltä **Päijänne**. Salpausselkien lisäksi alueen monet harjut (kuten Pulkkilanharju, Heinolan harju) ja kalliokohteet (esim. Tiirismaan Pirunpesä) ovat harvinaislaatuja. Hienot maisemat tarjoavat monipuolisia mahdollisuuksia luontomatkailuun paikallisasukkaille sekä matkailijoille. (Salpausselkä Geopark s.a.)

Keväällä 2022 Salpausselän aluekokonaisuus liitettiin kansainväliseen **UNESCO Global Geopark** -verkostoon. Tämä kansainvälisesti merkittävä geologinen kokonaisuus on osana maailman tärkeäksi luokiteltua luontoa, jota on suojeltava ja kohdeltava viisaasti. Salpausselän luonnon ja kulttuuriperinnön vaaliminen, paikallisidentiteetin vahvistaminen sekä kestävä kehityksen mukaisen elinkeinotoiminnan edistäminen ovat geopuistojen keskeisiä tavoitteita. Geoparkin laaja selvitystyö kertoo maiseman ja maastonmuotojen synty-tarinaa ja tuo esille kulttuurin ja elollisen luonnon yhteydet alueen geologiaan. Geopark-alueella sijaitsevat geokohteet ovat geologisesti mielenkiintoisia ja monet ovat myös arkeologisesti, ekologisesti, historiallisesti ja kulttuurisesti tärkeitä. (Räsänen 2018.)

Uuden Salpausselkä Geoparkin vaikuttavuus Lahti Region Oy:n alaisuudessa ulottuu jatkuvaan Lahden ympäristöalueen kehittämiseen. Geoparkin tulee toimia luonnon ja alueen asukkaiden hyväksi koulutuksen, opastuksen ja matkailun elinkeinoelämän yhteistyön edistämisen kautta. (Komulainen 2019.) Lahden seudun Salpausselkä Geoparkin toiminta Lahti Region Oy:n itsenäisenä yksikkönä voi vaikuttaa laajasti Lahden seudun ympäristökuntiin ja myös seudun luontomatkailun kehittämiseen ja kulttuuriperinteiden suojeluun.

3.6 Mitä on urheilumatkailu?

Urheilumatkailu on yksi tapahtumamatkailun (*events tourism*) muodoista. Tapahtumamatkailulla tarkoitetaan matkailua, jossa osallistuminen järjestettyihin tapahtumiin on päämääränä. Tapahtumamatkailu käsitteenä onkin syntynyt sen ajatuksen perusteella, että tapahtumat voivat lisätä matkakohteen matkailijamääriä ja pidentää matkailusesonkien kestoja. Tapahtumat siis liitetään sekä matkakohteen kehittämiseen että sen markkinointiin. (Haanpää 2017.)

Tapahtumamatkailun käsite liittyy vahvasti matkakohteiden kehittämiseen. Imago, joka tapahtumien myötä syntyy, lisää alueelle tuloja ja matkailijamääriä. Tapahtumilla voidaan pyrkiä pidentämään matkailusesonkeja ja tuomaan matkailukysyntää sesongin ulkopuolellakin. Megatapahtumia (esim. olympialaisia) käytetään myös alueiden matkailuinfrastruktuurin kehittämiseen mm.

uusien käyntikohteiden tai liikennetarkaisujen luomiseen. Säännöllisesti järjestettävät tapahtumat, johon voidaan hyvin verrata Lahden vuosittaiset hiihtotapahtumat, lisäävät tunnetusti toistuvia käyntejä alueella ja niillä on usein suuri merkitys myös paikallisille asukkaille. (Andersson & Getz 2009.) Nykypäivän Lahdessa ehkä juuri urheilukaupungin imagoa yhdistettynä ympäristötyön ja suojelualueiden perustamiseen voidaan kiittää alueen luonnon säilymisestä, Salpausselän alueen ainutlaatuisuuden esille tuomisesta ja sen kansainvälisen tunnustuksen mahdollistamisesta.

3.7 Urheilumatkailun parhaat Lahden seudulla

Maailman kaupungit ja alueet kilpailevat suurista urheilutapahtumista, kuten olympialaisista tai maailmanmestaruuskisoista. Kohdekehittämisessä suosittu muoto ovat myös ”tunnusmerkkitapahtumat” (*hallmark events*), jotka järjestetään säännöllisesti tietyssä paikassa. Tällaisilla tapahtumilla on omat perinteensä ja henkensä. Suomen tapahtumien perinteisiin on vuosien saatossa piirtynyt Pori Jazz. (Getz & Page 2016; Haanpää 2017.)

Vastaavasti kuin edellä mainittu Pori Jazz, voidaan reilusti tuoda esille **Salpausselän kisat** tai **Finlandia-hiihdot**. Ne ovat muodostuneet tunnusmerkkitapahtumiksi Lahden seudulla, ovat osana Lahden seudun kulttuuriperinnettä sekä tärkeimpiä vetovoimatekijöitä seudun matkailussa. Suomen urheilukansa tietää ja tuntee hyvin nämä vuosittaiset tapahtumat, josta toinen on tänä vuonna juhlistanut jo sadan, ja toinen viidenkymmenen vuoden historiaa.

Uudeksi tunnusmerkkitapahtumaksi on lahtelaisille tutuksi tullut kansainvälisesti laaja **IRONMAN Triathlon** -kilpailu. Sen laajamittainen kilpailijajoukko ja seuralaisten mukanaolo vastaa urheilun suur tapahtumien luonnetta. Kolmas tärkeä tapahtumamatkailun muoto muotoutuu kulttuurin ja urheilun rinnalle. Lahden uuden yliopistokampuksen ja messujen myötä halutaan vahvistaa ajan myötä myös kokous-, koulutus- ja konferenssimatkailu.

4 LAHTI JA PÄIJÄT-HÄMEEN MAAKUNTA MATKAILUALUEENA

Lahti on vain 100 kilometrin etäisyydellä Helsingistä, johon pääsee lähijunalla alle tunnissa. Lahti kuuluu Päijät-Hämeen maakuntaan ja Etelä-Suomen kasvukeskuksiin. Kaupunki on perustettu vasta vuonna 1905. Sen kehitys on ollut nopea ja mielenkiintoinen sekä monien vaiheiden kautta, positiivisen esimerkin tavoin, myös haastava ja opettavainen. Lahden erinomainen logistinen sijainti ja sopiva koko on yksi tärkeimmistä vetovoimatekijöistä. Järvi-Suomen porttina upeiden vesireittien äärellä Lahden seutu yhdistää vesiteitse Eteläistä Suomea Keski-Suomeen. (Lahden kaupunki 2023a; Lahden kaupunki 2023b.)

Päijät-Hämeen alueella asuu noin 206 000 asukasta. Maakuntaan kuuluu kymmenen kuntaa: **Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Iitti, Kärkölä, Lahti, Orimattila, Padasjoki ja Sysmä**. Alueen lyhyet välimatkat yhdistävät vireää maaseutua ja kotoisia pikkukaupunkiseutuja. Päijät-Hämeen liitto vastaa kokonaisvaltaisesta alueen kehittämisestä. Maakunnan strategia keskittyy tulevaisuuden kehitystoimiin ja rahoittaa erilaisia kehityshankkeita. (Päijät-Hämeen liitto s.a.)

Suomen urheiluperinne alkoi kehittyä jo kauan ennen vuotta 1923, kun Lahdessa hiihdettiin ensimmäiset Salpausselän kisat. Kaikki alkoi hiihdosta, koska sukset olivat tärkeä liikkumisväline jo kauan ennen kilpahiihdon alkamista. Lahden hiihtoseura on perustettu vuonna 1922, jo ennen Suomen Latua, joka syntyi vasta vuonna 1938. Jälkimmäinen on tänä päivänä Suomen suurin liikuntaan ja urheiluun liittyvä järjestö. (Lahden hiihtoseura s.a.; Suomen Latu s.a.) Molempien järjestöjen tavoitteena on liikuttaa ihmisiä luonnossa ja niiden perustajamiehenä oli Lauri 'Tahko' Pihkala. Hän toi Lahteen ensimmäiset kansainvälisten hiihtokilpailut 100 vuotta sitten ja oli itse vahvana urheilevan miehen esikuvana. (Pihlaja 2005.)

Kansallisen kulttuurin ja matkailun pitkät perinteet nousevat Lahden seudulla pandemian jälkeen uudelleen esille jopa vahvemmin kuin ennen pandemiaa. Alkuvuodesta 2023 media tiedotti tapahtumien supervuodesta, jolloin suurta-
pahtumia riittää alkutalvesta tulevaan syksyyn saakka. (Honkanen 2023; Pirttijoki 2023.)

4.1 Lahden seudun matkailuorganisaatio

Lahden seutu – Lahti Region Oy (markkinointinimenä **Visit Lahti**) on alueellinen markkinointiyhtiö, jonka toiminnan tarkoituksena on lisätä maakunnan matkailua ja tuoda alueelle verotuloja. Yhtiön toiminta-ajatuksen pohjana ovat Lahden kaupunkiseudun strategia sekä maakunnallinen matkailustrategia. Matkailun markkinointi, imagon rakentaminen, matkailupalveluiden myynti ja välittäminen, uusien tapahtumien hankinta ja matkailun kehittäminen toteutetaan mm. erilaisella hankerahoituksella. (Lahden seutu - Lahti Region Oy 2022.)

Lahti Region Oy:n yhteydessä toimii **Salpausselkä Geopark -yksikkö** ja viiden urheilukaupungin **Sport Event Management Finland -yhtiö**. Yhtiön osakkaina ovat Helsinki, Turku, Tampere, Jyväskylä, Lahti sekä Vierumäen urheiluopistosäätiö ja sen hallinnoimalla **Lakeland Finland** -hankkeella on tavoitteena tuottaa matkailun palvelukokonaisuuksia ylimaakunnallisesti kansainvälisille markkinoille. (Lahden seutu - Lahti Region Oy 2022.)

Lahden seudun markkinointi on muuttumassa osaksi Järvi-Suomea. Viiden maakunnan matkailutarjonta yhdistetään **Visit Lakeland Finland** -verkkosivustoon, jossa se on helpommin löydettävissä. Tavoitteena on saada Järvi-Suomen alueelle lisää kansainvälisiä matkailijoita. Koko tarjonta Päijät-Hämeestä, Kanta-Hämeestä, Pirkanmaalta, Keski-Suomesta ja Pohjois-Karjalasta löytyy yhden sivuston alta. **Järvi-Suomi** on määritelty yhdeksi Suomen neljästä tärkeimmästä matkailun suuralueesta Helsingin seudun, Lapin sekä rannikko- ja saaristoalueen lisäksi. (ePressi 2023a; Visit Finland s.a.)

4.2 Lahden seudun vetovoimatekijät

Kulttuuriin ja luontomatkailuun keskittyvät tutkimukset liittyvät kulttuurimuutokseen historiasta nykypäivään. Matkailun vetovoimatekijänä pidetään niitä tekijöitä, jotka houkuttelevat ihmisiä matkustamaan johonkin kohteeseen. Esimerkiksi luonto, aktiviteetit, palvelut, kulttuuri, historia ja ilmasto voivat olla vetovoimatekijöitä. (Cloke & Perkins 1998; Löfgren 1999; Puhakka 2007).

Kulttuurista kiinnostuneiden matkailijoiden määrä on suurimpia maailmassa. Kulttuurimatkailun voimavaroja ovat kulttuurin eri muodot: kulttuurin ja taiteen alat, kulttuuriympäristöt, arkielämän käytännöt ja elävä kulttuuriperintö. Kulttuuriperinnön aitous välittyy esim. paikallisesta elämäntavasta ja aidoista elämyksistä paikallisten perinteiden äärellä. Aitous syntyy yhteydestä paikkaan ja siellä asuviin ihmisiin, jotka elävät perinteitä vaalien. (Visit Finland s.a.)

Kulttuurin tutkimuksellisen lähestymistavan tarkoituksena on nykyään luonnon ja kulttuurin välisen vastakkainasettelun purkaminen, sillä luonnon jättäminen kulttuurin ulkopuolelle syventää ihmisen eroa luonnosta. (Haila 2004). Tutkimuksissa on esimerkiksi analysoitu matkailun tapaa nostaa luonto ihailun kohteeksi sekä osoitettu mahdollisuuksia moniaistisemmän luontosuhteen rakentamiselle ja kulttuuristen kaavojen rikkomiselle (Waitt & Cook 2007).

Edellä olevia määritelmiä lainaten voidaan nähdä myös liikuntamatkailu luonnossa. Lahdessa onnistuttiin tänä vuonna (2023) toteuttamaan jo 100:n kerran kuuluisat Salpausselän kisat ja 50:n kerran Finlandia-hiihdot. Tapahtumat sijoittuvat Salpausselän luontomaisemiin, jossa tuhansia vuosia sitten jäätikön sulamisvedet muovasivat ainutlaatuista maastoa. Kilpailujen tapahtumapaikkana Lahden urheilukeskus on tänä päivänä myös keskeinen osa Salpausselkä UNESCO Global Geoparkia.

Lahden vetovoimatekijöinä pidetään luonnon ja liikuntatapahtumien ohella sen keskeistä sijaintia, urheiluperinnettä ja kestävän kehityksen imagoa. Monitasoinen ja monipuolinen yhteistyökyky eri tuotantosektoreiden välillä on tärkeä. (Kilpijärvi & Aho 2013). LADEC on kehittämisorganisaatio, joka edistää Lahden seudun ympäristöosaamista, investointeja ja uusien ratkaisujen kokeiluja. Yhteistyö korkeakoulujen, Lahden lähiseudun kuntien ja yritysten välillä onnistuu löytämällä sopivia kumppaneita ja tekemällä yhdessä työtä uusien innovaatioiden kehittämiseksi ja niiden siirtämiseksi käyttöön. Alueella ovat jo vuosia toimineet useat teollisuusalojen klusterit, jossa eri alojen ja yritysten yhteistyö mahdollistaa osaamisen ja materiaalien tehokkaampaa hyödyntämistä. (LADEC s.a.)

4.3 Miten matkailutavat Lahden alueella vaikuttavat luontoon?

Matkailun viisiasteinen vastuullisuus (*responsible tourism*) perustuu tavoitteeseen viedä matkailua ja vieraanvaraisuustoiminta-aloja kohti vastuullisuutta kaikilla yhteiskunnallisilla toiminta-alueilla: ekologisen, kulttuurisen, sosiaalisen, taloudellisen sekä poliittisen tahdon tasolla. (Veijola ym. 2013, 21).

Visit Lahden järjestämän Matkailuinfon (Forsman 2023) mukaan matkailualueen asiakassegmentti voidaan jakaa neljään kohderyhmään, joista suurimpana ovat luontoretkeilijät, aktiivilomailijat, aitouden etsijät ja special interest -ryhmät. Näistä enemmän kuin puolet on kiinnostunut luonnossa liikkumisesta. Lahdessa, niin kuin koko Suomen maassa, luonto on yksi merkittävimmistä matkailun vetovoimatekijöistä, siksi on tärkeää tarkastella myös matkailun vaikutuksia luontoon. Luonto uusiutuu hitaasti ja on herkkä ympäristömuutoksille. Lahden historia paljastaa opettavaisia tarinoita mm. Vesijärven ja sen maa-alueiden pilaantumisesta ja niiden pelastamisprosessista. (Green Lahti 2021; Lahti - European Green Capital 2021; Päijät-Hämeen Vesijärvisäätiö s.a.; Timonen 2020, 7.)

Lahtelaisten muistissa ovat kuitenkin nykyisin hyvinvoivan kaupunkialueen ansiosta tutuksi tulleet suur tapahtumat, jotka liittyvät useimmiten urheiluun ja sijoittuvat Lahden urheilukeskuksen lähiluontoon. Kaupungin kartanoiden puistoalueilla on kesäisin saatu kokea yleisölle avoimia perinteisiä kansainvälisiä kirjailijakokouksia (60-luvulta alkaen), nuorten Summer Up -festivaaleja (2000-luvulla) sekä urheilukeskuksen montussa talvihiihtojen lisäksi monenlaisia urheiluun ja musiikkiin liittyviä kesätapahtumia. Yksi niistä oli ainutlaatuinen lahtelaisen räppäriin Cheekin jäähyväiskonsertti, johon MTV Uutisten mukaan osallistui 30 tuhatta katsojaa (MTV Uutiset, 2018).

Urheilukeskus katettuine suurhalleineen sekä Messukeskus ja jäähalli sijaitsevat kävelyetäisyydellä toisistaan. Matkakeskus ja satama ovat noin 2 km etäisyydellä toisistaan sekä urheilukeskuksesta, jolloin ei tarvita raskaita liikennejärjestelyjä siirtymisiin. Vaikka lahtelaisten mainetta pitkään varjosti tuulipukukansan imago, se ei ole enää haitaksi. Tuulipuvut ovat kesällä vaihtuneet trikoiksi ja urheilullista olemusta ymmärretään nykyään pitää tavoitteellisena,

terveen ja valistuneen ihmisen merkinä. Monet kaupunkilaiset liikkuvat työmatkoillaan ja vapaa-ajallaan pyöräillen, kävellen tai hiihtäen kesät - talvet. Liikunta on näkyvä osa kaupunkilaisten elämää, jossa luonto ja monipuolinen kumpuileva maasto tarjoaa upeita maisemia kaikille halukkaille.

4.4 Salpausselkä Geopark

Lahden seudun maasto muodostaa ainutlaatuisen geologisen kokonaisuuden Päijät-Hämeen alueella ja tarjoaa upeat puitteet luonnossa olemiseen ja liikuntaan. Kuudesta päijäthämäläisestä kunnasta (Lahti, Hollola, Heinola, Asikkala, Padasjoki ja Sysmä) koostuva **Salpausselkä Geopark** -alue pääsi **UNESCO Global Geopark** -listalle keväällä 2022. Geoparkien verkosto kasvaa vuosittain ja listalla oli toukokuussa 2023 jo 195 kohdetta 48 maasta. (UNESCO 2023). UNESCO Global Geopark -kohteet todistavat maapallon ja kulttuurien kehityshistoriasta eri puolilla maailmaa. Tunnus myönnetään geologisesti yhtenäiselle ainutlaatuiselle matkailualueelle, jossa on kansainvälisesti arvokkaita geologisia kohteita, palveluita ja paikallisia tuotteita. ”Alueen luonnon ja kulttuuriperinnön vaaliminen, paikallisidentiteetin vahvistaminen sekä kestävä kehityksen mukaisen elinkeinotoiminnan edistäminen ovat geoparkien keskeisiä tavoitteita.” (Salpausselkä Geopark kohdeopas 2022.) Suomessa on tällä hetkellä kolme muuta UNESCO Global Geopark -aluetta: **Lauhavuori-Hämeen kangas, Rokua ja Saimaa UGGp.** (Metsähallitus s.a.)

Salpausselkä Geopark sijaitsee Järvi-Suomen eteläisimmässä osassa ja sen pinta-ala on 4 506 km². Noin 21 % Geoparkista on veden ja yli puolet metsien peitossa. Geoparkin sadat järvet ovat keskeinen osa maisemaa pitkien Salpausselkien ohella. Yli 600 kilometriä pitkät, Etelä-Suomen halki ulottuvat selät koostuvat jäätikön eteen kerrostuneista sedimenteistä. Ne todistavat ilmastomuutoksesta, joka tapahtui jo kymmeniä tuhansia vuosia sitten, ja muodostavat Suomen tunnetuimman geologisen perinnön. Jäätikköjokien synnyttämiin maanmuotoihin ja kerrostumiin varastoituun runsaasti pohjavettä. (Metsähallitus s.a.; Salpausselkä Geopark kohdeopas 2022; UNESCO 2023)

Salpausselkä Geopark -alue ulottuu ensimmäiseltä Salpausselältä eteläiselle Päijänteelle. Geopark sijaitsee kuuden päijäthämäläisen kunnan alueella: **Lahti, Hollola, Heinola, Asikkala, Padasjoki ja Sysmä.** Kansainvälisesti

merkittäviä maisemia ovat **Lahden urheilukeskus**, josta reitti nousee Salpausselän-Tiirismaan laajalle ulkoilualueelle Hollolaan. Salpausselkien väliin patoutunut **Vesijärvi** tarjoaa alueen asukkaille nykypäivänä lähes 170 kilometriä ranta-aluetta. Useilla pitkäkestoisilla biomanipulaatio-prosesseilla puhdistettu järvi soveltuu nykypäivänä erilaisille vesiharrastuksille. (Päijät-Hämeen Vesijärvisäätiö s.a.; Salpausselkä Geopark kohdeopas 2022.)

Vihreävetinen 25 kilometriä pitkä Vesijärvi tarjoaa erinomaiset puitteet tärkeälle Järvi-Suomen vesiliikenteelle sekä asukkaiden ympärivuotiseen liikuntaan. Kesän veneily, uinti ja veden liplatus vaihtuu talvella tasaiseen jääpintaan, hiihto- tai luistelualueeseen jyrkän Salpausselän maaston vastapainoksi. Syksyllä järven pinta heijastaa rinteillä olevien lähimetsien väriloistoa. (Päijät-Hämeen Vesijärvisäätiö s.a.)

Vierumäki omine urheiluopistoineen toisella Salpausselällä Heinolassa on kuuluisa urheilukeidas. **Päijänteen** kirkas juotavan hyvä järvivesi kulkeutuu tunnelia pitkin jopa Vantaalle asti. Päijänteen kansallispuisto harju- ja kallio-saarineen Padasjoella, Asikkalassa ja Sysmässä ovat aidosti tutustumisen arvoisia. Tunnetuimpia maisemanähtävyyksiä on Päijänteen kansallispuistoon kuuluva **Pulkkilanharju**. (Metsähallitus s.a.)

Kansallispuiston helminä omatoimisille luontomatkailijoille voi tarjota myös viisikymmentä saarta ja luotoa, joista **Kelvenne** kuuluu suurimpiin ja upeimpiin harjusaariin. Harjusaarilla on kauniita hiekkarantoja ja laguunimaisia poukamaia. Usean saaren luokse pääsee veneellä luonnon satamiin, mutta Pulkkilanharjun luontoon voi tutustua myös autotien vierestä lähtevällä ja merkityllä luontopolulla. Lahden seudun pohjavesi on erityislaatuinen luonnonvara varsinkin alueen elintarvike- ja panimoteollisuudelle, mutta myös asukkaille. Salpausselissä muodostuu päivittäin pohjavettä noin sata tuhatta kuutiometriä. Seudun vesijohtovesi on kokonaan pohjavettä, joka pumpataan useasta Salpausselän lähteestä päivittäin Hollolan, Lahden ja Nastolan vedenottamoista. Noin kolmas osa pumpatusta vedestä menee alueen teolliseen tuotantoon. (Kananoja 2018, 56.)

Salpausselkä Geopark -kokonaisuuden alueidentiteettiä vahvistava yhteistyö ja kehittämisprosessi jatkuvat vuodesta 2020 Salpausselkä Geopark -yksikön

koordinoimana. Yksikkö toimii maakunnallisen matkailuorganisaation Lahden seutu – Lahti Region Oy:n yhteydessä. Pitkässä valmisteluprosessissa Salpausselkä Geoparkin perustamisprosessissa ovat olleet mukana Lahden ammattikorkeakoulu (vuodesta 2020 LAB-ammattikorkeakoulu), alueen kunnat ja kaupungit, Geologian tutkimuskeskus (GTK), Metsähallitus ja Koulutuskeskus Salpaus. Tärkeinä yhteistyötoimijoina ovat olleet myös päiväkoteja sekä kymmeniä matkailuyrityksiä ja paikallisoppaita. (Salpausselkä Geopark kohdeopas 2022; Komulainen 2023.)

Kohteiden ja reittien kehittäminen ja kestävän käytön turvaaminen vaatii alueellista yhteistyötä eri tahojen kanssa. Laadukkaita palveluita ja tuotteita tarjoavat yritykset ja yhteisöt voivat hakea **Salpausselkä Geopark -kumppaneiksi**. Yhteistyökumppanit saavat käyttöönsä Geopark-partnerilogon ja sitoutuvat kestävän matkailun periaatteisiin toimimalla luonnon kannalta kestävällä tavalla. Tunnus auttaa verkostoitumisessa muiden Geopark-kumppaneiden kanssa. Salpausselkä Geopark käyttää tiedottamiseen erilaisia toimintamuotoja, mm. kehittämishankkeet, yhteistyössä mm. LAB-ammattikorkeakoulun kanssa, tapahtumat, kasvatus-, opetus- ja koulutustilaisuudet, alueellisen ympäristökasvatustyöryhmän toimintaa, opetuskokonaisuudet kouluille, luontoteemaa koulujen kulttuurikasvatus-ohjelmiin, varhaiskasvatusohjelmat SG-päiväkoteihin ja muu oppilaitosyhteistyö, esim. Koulutuskeskus Salpauksen kanssa Lahdessa. (Visit Lahti s.a.; Komulainen 2023.)

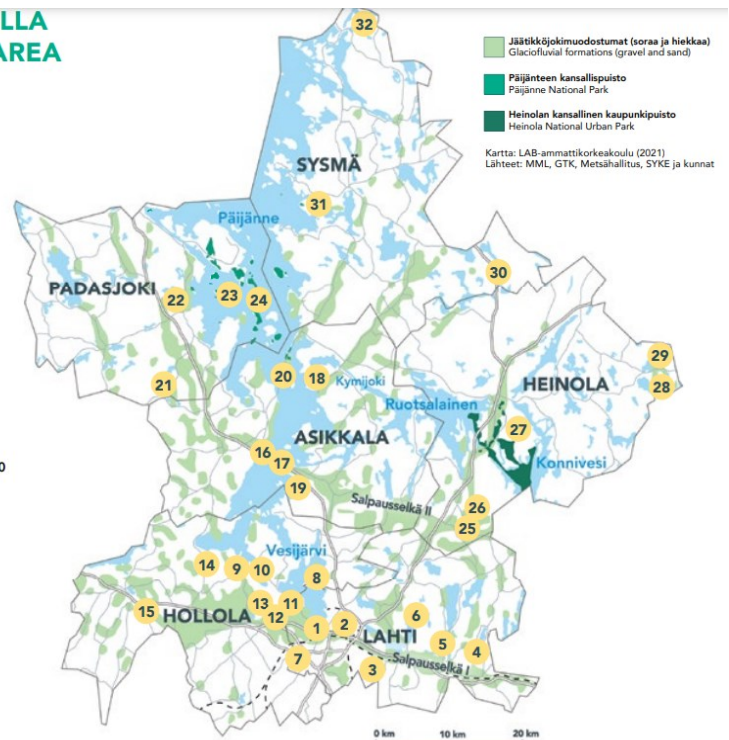
Salpausselkä Geopark on tänä päivänä laajasti kartoitettu Päijät-Hämeen usean geokohteen kokonaisuus, jonka maastosta voidaan löytää uusia opastetauluja geologisesti merkittävistä paikoista ja alueista. Useat geokohteet ovat helposti saavutettavia ja niihin on merkitty Salpausselkä Geopark-yksikön tuottama tieto kuvin sekä suomen ja englannin kielellä. Tauluissa on oma Geopark-tunnus. Useampia geokohteita Suomessa hallinnoi Metsähallitus. (Salpausselkä Geopark kohdeopas 2022; Lauhanvuori-Hämeenkanas Geopark s.a.)

Salpausselkä Geopark oppaaseen on valittu useita erilaisia luonto- ja kulttuuri-kohteita. Kuvassa 2 näkyviä kohteita (32 kpl) voidaan informatiivisesti jakaa luontomatkailemisen mallin (Koivula & Saastamoinen 2005) mukaan:

1. **ekomatkailukohteisiin**, johon kuuluisivat suoalueet, supat, rotkot ja mäet/vuoret, joille pääsee ainoastaan kävellen. Kohteet nro: 3, 4, 7, 9, 11, 12, 13, 15, 16, 19, 21, 22, 32 (13 kpl)
2. **kalastus- ja lintukohteisiin**: 14,10,7 (3 kpl)
3. **luonnonsuojelualueisiin**: 3, 4, 6, 8,10,11,12, 23, 24, 28, 29 (11 kpl)
4. **järviolueisiin ja saariin kanavineen**: 4, 8, 10,12, 17, 18, 24, 31 (8 kpl)
5. **rakennettuun kaupunkiympäristöön ja nähtävyyksiin**, joihin lasetaan myös kanavat: 1, 2, 9, 17,18, 27, 30, 31 (8 kpl)
6. **Päijät-Hämeen alueen urheiluopistot**, joilla on omat historiaperinteet, luonnonpuitteet ja suuret alueet nro: 5, 25 ja 26 (3 kpl)

MIELENKIINTOISIA KOHTEITA ALUEELLA SITES OF SPECIAL INTEREST IN THE AREA

1. LAHDEN URHEILUKESKUS LAHTI SPORTS CENTRE	17. VÄÄKSYN KANAVA VÄÄKSY CANAL
2. LEHMUSREITTI LEHMUSREITTI URBAN NATURE TRAIL	18. KALKKISTEN KANAVA KALKKINEN CANAL
3. LINNAISTENSUO LINNAISTENSUO MIRE	19. PASOLANVUORI PASOLANVUORI HILL
4. SAMMALSILLANSUO JA SYLVÖJÄRVI SAMMALSILLANSUO MIRE & LAKE SYLVÖJÄRVI	20. PULKKILANHARJU PULKKILANHARJU ESKER
5. PAJULAHTI PAJULAHTI SPORTS CENTRE	21. TARUKSEN ALUE TARUS HIKING AREA
6. LAPAKISTON LUONNONSUOJELUALUE LAPAKISTO NATURE RESERVE	22. KULLASVUORI KULLASVUORI HILL
7. LUHDANJOEN LINTUTORNIN RIVER LUHDANJOKI BIRD-WATCHING TOWER	23. PÄIJÄNTEEN KANSALLISPUISTO PÄIJÄNNE NATIONAL PARK
8. ENONSAARI ENONSAARI ISLAND	24. KELVENNE KELVENNE ISLAND
9. KAPATUOSIAN LINNAVUORI KAPATUOSIA HILL FORT	25. VIERUMÄKI VIERUMÄKI RESORT
10. KUTAJÄRVI LAKE KUTAJÄRVI	26. LEMMENHARJUN LUONTOPOIKKU LEMMENHARJU NATURE TRAIL
11. TIIRISMAA JA PIRUNPESÄ TIIRISMAA HILL & PIRUNPESÄ GORGE	27. HEINOLAN KANSALLINEN KAUPUNKIPUISTO HEINOLA NATIONAL URBAN PARK
12. TILLIJÄRVET JA SOISALMENSUO TILLIJÄRVI LAKES & SOISALMENSUO MIRE	28. PAISTJÄRVEN ALUE PAISTJÄRVI NATURE RESERVE
13. SALPA-SUPPA SALPA-SUPPA KETTLE	29. PIRUNKIRKKO PIRUNKIRKKO CLIFF
14. HAMMONJOKI RIVER HAMMONJOKI	30. ONKINIEMEN LIKKUVA KIVI ONKINIEMI ROCKING STONE
15. HULJALAN HELVETTI, HELVETINROTKO HELVETTI VALLEY OF HULJALA	31. PÄLJÄTSALO PÄLJÄTSALO ISLAND
16. AURINKOVUORI AURINKOVUORI HILL	32. KAMMIOVUORI KAMMIOVUORI HILL

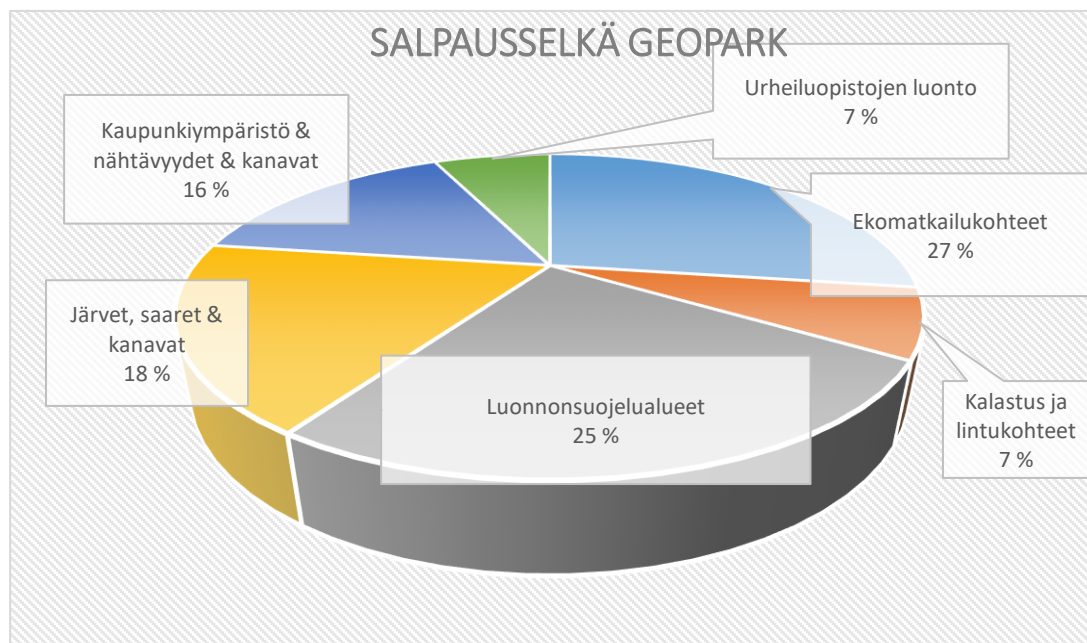

Kuva 2. Salpausselkä Geopark -alue Päijät-Hämeessä (Salpausselkä Geopark kohdeoppas 2022)

Kuvassa 2 on **Salpausselkä Geoparkin -kohdeoppaan** (2022) kootusti esitettävä lista 32:sta alueen tärkeimmästä nähtävyydestä. Nähtävyyksien jako luontomatkailukohteen luonteen mukaan näkyy kootusti taulukossa 1, joka visualisoituu kaaviossa 1 alla. Tämän taulukon kaavio seuraavalla sivulla visualisoi vielä selkeämmin luonnon osuuden rakennettuun kaupunki- ja opistomatkailun osuuteen verrattuna.

Taulukko 1. Salpausselkä Geopark -kohteet

1	Ekomatkailukohteet	13
2	Kalastus ja lintukohteet	3
3	Luonnonsuojelualueet	11
4	Järvet, saaret ja kanavat	8
5	Kaupunkiympäristö & nähtävyydet & kanavat	8
6	Urheiluopistojen luonto	3

Kaavio 1. Visualisoi Salpausselkä Geopark -kohteet matkailun luonteen mukaan

Taulukko 1 ja kaavio 1 visualisoi Lahden alueen Salpausselkä Geoparkin valittuja kohteita (32 kpl) jakamalla niitä ryhmiin. Kohteista jopa 23 % sijoittuu kaupungin ja urheiluopistojen alueisiin, kun 77 % on osittain tai kokonaan suojeltua luontoa ympärillä. Luontokohteiden ja nähtävyyksien läheisyys mahdollistaa majoittumisen lähellä luontokohteita. Urheiluopistojen majoitus, aktiviteetit ja matkailupalveluiden kehittäminen tekee Lahden alueen matkailusta helposti saavutettavan ja ainutlaatuisen liikuntaa ja luontoa rakastaville asukkaille ja matkailuasiakkaille. Erityiskohteet esim. kanavat, ovat sekä rakennettujen että luonnon alueiden olennaisena osana niiden historian takia.

Geomatkailu on monilla tavoin luontomatkailua parhaimmillaan. Unescon statuksella on vahva brändiarvo ja sen toimintamalli huomioi laajasti alueen kes-

tävän kehityksen, taloudellisen kehittymisen ja paikallisten asukkaiden sitouttamisen. (Räsänen 2018.) Entisen pääministerin Alexander Stubbin mukaan brändäys on nykyaikainen tapa rakentaa kulttuuri-identiteettiä. Brändin hallitseminen ja rakentaminen on haasteellista, koska kysymys on näkemyksestä, joka on aina subjektiivinen. Maan brändi on Stubbin mukaan sen asukkaiden summa ja sen taustalla pitää aina olla tositarina. Suomen brändäämisessä piti luoda ulkomaailmalle vaikutelma, mikä täällä on tärkeää ja miten tässä maassa eletään. (Stubb 2009.)

Lahden käsikirjan kirjoittajan Pihlajan mukaan, imago ja brändi liittyvät usein toisiinsa ja ilmentävät omaleimaisuutta, erilaisuutta ja eroavaisuutta muista. Imago kertoo ulkoisesta identiteetistä, miten ulkopuoliset mieltävät kaupunkia tai paikkaa. Sisäinen identiteetti merkitsee puolestaan miten paikalliset samaistuvat tiettyyn alueeseen tai ympäristöön. Lahden identiteetti ja brändin rakentaminen oli nuoren kaupungin aikana vaihteleva ja jäsentymätön sen vuoksi, että sisäistä samaistumista kaupunkiin muuttaneilla oli heikosti. Vuoden 1995 kaupungin strategiaohjelmaan tulivat kestävän kehityksen elementit, jotka pohjautuivat toiminnalliseen ja sivistykselliseen kehittämiseen. Hallinnon vahva sitoutuminen tähän strategiaan on tuonut kaupungille tänä päivänä tiedossa olevia saavutuksia ja uusia selkeämpiä tavoitteita, jotka liittyvät ympäristöön, asumiseen ja elinkeinoelämään syvemmillä ja pitkäjänteisellä tavalla ja merkityksellä. (Pihlaja 2005.)

Salpausselän luonto on kaikkien asukkaiden ulottuvilla ja urheilukaupungin maine ja imago on kirkas. Lahden arvokilpailujen ja hiihdon MM-kilpailujen tiedetään tuovan kaupunkiin mainetta, mutta Lahdessa harrastetaan myös näiden lisäksi monipuolisesti erilaista urheilua. Kaupungin pitkä liikunta- ja urheilukulttuuri liittyy sen imagoon ja vetovoimatekijöihin. (Pihlaja 2005.)

Salpausselkä Geoparkin brändi rakentuu laajaan tutkittuun faktatietoon. Salpausselän kisat järjestettiin vuonna 2023 sen alueella jo sadannen kerran. Paikan päällä kolmen päivän aikana maksavia katsojia oli internet- ja TV-lähetyksistä huolimatta noin 50 000. Kaikkien aikojen ennätysyleisö Lahdessa nähtiin 1989 MM-hiihdon aikana, jolloin paikalla oli noin 456 000 maksanutta katsojaa. (Pihlaja 2005; Salppuri Oy 2023.)

Katsojien määrä ei tarkoita alueelle vain tuloja. Matkailun negatiivisia puolia on tärkeää pohtia ennalta, ja vähentää tai ehkäistä kokonaan niiden synty- mistä. Kisajärjestäjät osaavatkin nykypäivänä viestittää vastuullisuudesta ympäristöä kohtaan. Vastuullinen toiminta palvelee ihmisten ympärivuotista hyvinvointia. Geoparkin toimintaperiaatteiden mukaan tietopaketista tulisi poimia sopivasti olennaista tietoa matkailijoiden kiinnostuksen sekä vastuulliseen käyttäytymisen herättämiseen ja ylläpitämiseen. Toiminnan periaatteena tärkeintä olisi, että alueen asukkaat näkevät alueen olemassaolon tärkeyden. Tämä tarkoittaa luonnon arvokkaiden antimien arvostamista ja hoitamista niin, että kävijä, matkailija sekä asukas haluaa vaalia luontoa ja säilyttää omaa sekä muiden hyvinvointia tulevaisuudessakin.

5 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

Tämän tutkimuksen suunnitteluun liittyi sekä Lahden kaupungin matkailun historiallinen tausta että uusien matkailusuuntien ja vetovoimaisuuden pohdinta. Tutkimus alkoi Matkamessuilla 2023 ja kesti kokonaisuudessaan viisi viikkoa. Työkaluna käytettiin Webropol-kyselyä ja lopullinen vastaajien määrä oli 164.

Tässä tutkimuksessa ei varsinaisesti etsitä vastausta perinteiseen tutkimusongelmaan, vaan tarkoituksena oli selvittää Lahden alueen kulttuurimatkailun koronan jälkeistä tilaa ja tulevaa potentiaalia. Tutkimukseen valituilla kysymyksillä ennakoitiin mm. uuden UNESCO Salpausselkä Global Geoparkin tunnettavuutta ja vetovoimaa alueellisesti sekä kansainvälisesti. Kysymykset alueen kulttuuri-, luonto- ja liikuntamatkailun osalta tutkivat pandemian aikana tehtyjä ratkaisuja Lahden seudun matkailukulttuurin olennaisena osana ja perinteenä.

Tämän alueellisen kulttuurimatkailun tutkimuksen fokuksessa on Päijät-Häme, joka on ollut tutkimuksen tekijän kotipaikkana yli 35 vuoden ajan. Maahanmuuttajataustaisena naisena, äitinä, kahden Lahdessa toimineen yliopistoyksikön työntekijänä ja Lahti-oppaana kirjoittajalla on ollut mahdollisuus saada runsaasti tietoa ja osittain myös omakohtaista kokemusta alueen kokonaisvaltaisesta muutosprosessista. Vesijärven puhdistamistyön ja vaikuttavan yliopis-

tojen ja paikallisten yritysten yhteistyön kehittäminen johti kaupungin menestystarinaa, josta lisää taustamateriaalissa. Kirjoittaja on saanut henkilökohtaisesti kokea oman työn ja vapaaehtoistoiminnan kautta monien urheilu- sekä kulttuuritapahtumien iloa tulkkina ja tukihenkilönä kansainvälisen toiminnan keskellä. Pandemia toi muutoksia myös kirjoittajan elämään. 2000-luvun useita vuosia kestänyt ulkomaanmatkojen matkanjohtajan itsenäinen työ ja opastointi päättyivät. Koronakeväänä 2020 henkilökohtainen haaste muuttui mahdollisuudeksi opiskelun myötä. Mikkelissä 2020 alkaneet matkailun maisteriopinnot veivät keväällä 2022 ERASMUS-vaihtoon Viroon. Tarton yliopiston Pärnu Collegessa sai tutustua maailmanlaajuiseen Wellness- ja Spa-alaan. Ala oli osittain tuttua oman työn kautta entisen Tšekkoslovakian alueelta. Lopputyön fokus kääntyi lopulta nykyisen kotimaan Suomen tietojen syventämiseen. Tutkimus ja sen tulokset palvelevat ajankohtaista alueellista matkailutoimintaa ja oppaan intressiä ajankohtaisessa matkailutilanteessa muita enemmän.

5.1 Teoriaosuus

Taustojen selvittäminen aloitettiin Double Diamond -tekniikalla. Double Diamond on mukautettu muotoilumalli vuodelta 1996 (unkarilaisamerikkalaisen kielitieteilijän Béla H. Bánáthy) ehdottamasta divergenssi-konvergenssimallista. Malli edustaa prosessia, jossa asiaa tutkitaan laajemmin tai syvemmin (divergenssiajattelu) ja sitten kohdennetaan toimintaan (konvergenssiajattelu). Sen mukaan suunnitteluprosessissa tulisi olla neljä vaihetta:

- **Tutustu:** Perehdy ongelmaan laajasti. Vaatii puhumista ja ajan viettämistä ihmisten kanssa, joihin ongelmat vaikuttavat.
- **Määrittele:** Löytövaiheesta saatu oivallus voi auttaa määrittelemään haasteen eri tavalla.
- **Kehitä:** Anna erilaisia vastauksia selkeästi määriteltyyn ongelmaan etsimällä inspiraatiota muualta ja suunnittelemalla yhdessä erilaisten ihmisten kanssa.
- **Toimita:** Testataan erilaisia ratkaisuja pienessä mittakaavassa ja hylätään ne, jotka eivät toimi, mutta parannetaan niitä, jotka toimivat. (Wikipedia 2023.)

Tekniikkaa (osa 1) sovellettiin kyselyn laadinnassa. Useilta eri alojen ihmisiltä saatiin arvokkaita kommentteja kyselyn alkuvaiheeseen ja muokkaukseen.

Tutkimuksen aihealueet kohdistettiin laajasta suppeampaan asiaytimeen ja rajauksia määriteltiin konkretisoimalla alueellisia matkailun vahvuuksia ja vetovimatekijöitä (osa 2). Kysymysalueet kohdistettiin ensin yleisesti Suomen matkailuun ja seuraavaksi Lahden seudun matkailuun, jossa Geoparkin osuus lopussa korostui. Tämä palveli vastausten kokonaisuutta niin, että vastaajat saivat vastata vain kysymyksiin, jossa heillä oli jo jonkinlaista kokemusta. Valintakysymyksen negatiivinen vastaus sulki seuraavat laajentavat kysymykset ja lyhensi kyselyn ja vastausajan.

Viitekehyksen teoria-aineistoa lähestyttiin suuremmista kuvioista keskittyen konkreettisempaan ja pienempään kokonaisuuteen. Eri ihmisten sijaan on käytetty eri lähteet, jossa ongelmaa (Covid-19 -pandemia) on lähestytty eri näkökulmista. Näin ollen OECD:n pandemiaan ja matkailuun liittyvän tiedotuksen lisäksi jatkettiin Suomen matkailun tilastotiedoilla. Opetus- ja kulttuuriministeriön ehdotusta kulttuurimatkailun kansallisesta kehittämisestä syvennettiin Päijät-Hämeen liiton tekemällä alueelliseen kulttuuriin liittyvällä selvityksellä. Lopussa tutkimuksen teoriaperustan laajaa aineistoa refleктоitiin konkreettiseen, ajankohtaiseen paikalliseen tietoon. Double Diamond -tekniikan mukainen kehittämisvaihe ja toiminnallinen vaihe jäi tämän tutkimuksen osalta tarkoituksella avoimeksi. Siihen liittyvä tutkimus ja tuotteiden kehittäminen jää seuraavalle toimintaa tai kehittämistä tukevalle tuote- tai prosessialueelle.

5.2 Kysely

Tämän opinnäytetyön toiminnalliseen osaan kuului Webropol-kysely. Kyselyn kysymyksiin sisällytettiin preferenssikysymyksiä, monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä. Kyselykielinä oli valinnaisesti suomi ja englanti samassa linkissä. Kyselyn lähetys nettilinkkinä onnistui mm. tekstiviestein, WhatsAppin tai sähköpostin kautta. Linkki siirtyi hetkessä myös ulkomailla asuvien vastaajien käyttöön. Kysely alkoi matkamessuilla 2023 ja rajoittui viiteen viikkoon. Sen tarkoituksena oli kerätä tietoa potentiaalisesta kiinnostuksesta Suomen sekä Lahden alueen vetovimatekijöistä ja löytää viitteitä asiakasnäkemyksestä tulevaisuuden matkailulle. Kyselyn aiheena oli valikoitua kohdetietoa Suomen matkailun vetovoimasta yleisesti sekä syventävästi Lahden, Päijät-Hämeen ja Salpausselkä Geopark-alueista.

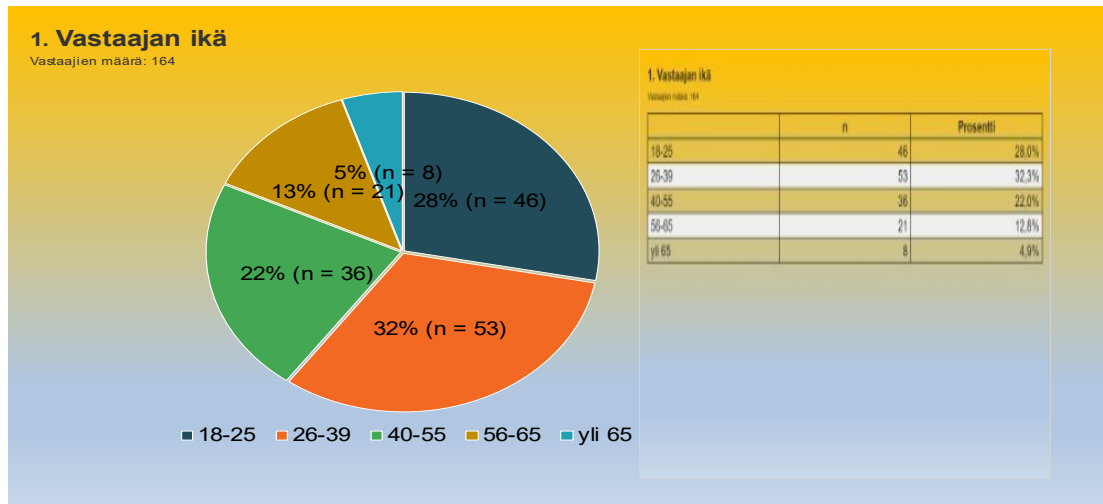
Opinnäytetyön tutkimus nojautuu rajattuun teoriaan, joka tukee valittua aihe-alueetta. Perustason analyysi toteutettiin perusluvuilla, prosenteilla, taulukoilla ja kuvioilla. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 56–57.) Kysely oli kansainvälinen, anonyymi ja se sisälsi 11 kysymystä, jossa oli yhteensä 68 vaihtoehtoa. Kolmen avoimen kysymyksen kohdalla vastaajalla oli myös mahdollisuus mainita omia vaihtoehtoja sanallisessa muodossa. Viisi viikkoa kestäneen tutkimuksen aikana saavutettiin yhteensä 164 vastaajaa.

5.3 Kyselyn kohderyhmä ja rajaus

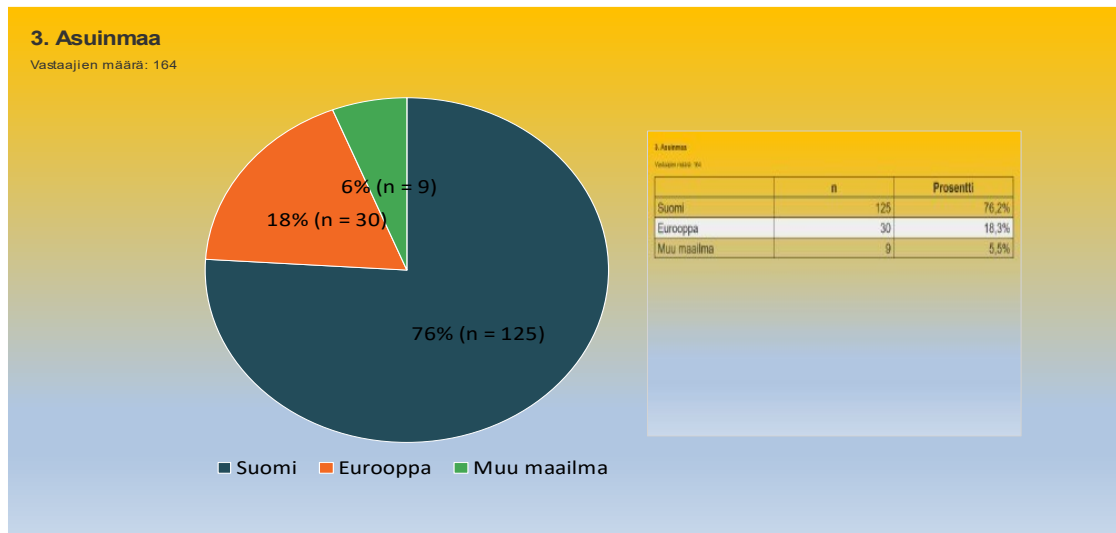
Tutkimuksen kohderyhmäksi aiheanalyysissä valittiin alussa matkamessujen ammattilaisia, jotka vierailivat Helsingin Matkamessujen Lahti Regionin osastolla, ulkomaisia näytteille asettajia ja muita osastolla käyneitä messuvieraita. Vastausten määrän riittämättömyyden vuoksi kohderyhmää laajennettiin messujen jälkeen myös reliabiliteetin varmistamiseksi. Vastausten määrä lisääntyi ja tutkimuksen kohderyhmän monipuolisuus parani, mikä puolestaan tuki vastausten laajempaa näkökulmaa ja luotettavuutta.

Ammattilaisvastaajiin tulivat myöhemmin mukaan myös Helsingin oppaat ja Suomessa tai kohdealueella kävijät, joilla on jo ollut henkilökohtaista kokemusta alueella vierailusta ennen pandemiaa. Näillä kävijöillä oli kokemusta mm. kulttuuritapahtumasta, opastetusta oheisohjelmasta tai opiskelijavaihdosta. Kohderyhmää kasvattivat myös ammattiin opiskelevat nuoret koulutuskeskus Salpauksesta sekä kansainvälisten ryhmien opiskelijat, joita tutkimuksen tekijä ehti tavata henkilökohtaisesti oman opiskelun aikana Erasmus-vaihdossa Eestissä vuonna 2022 Tarton yliopiston Pärnu Collegessa sekä aiemmin Harvardin yliopiston alumneja perheen nuoren kautta USA:ssa.

Kuvassa 3 voidaan havaita, että vastaajien suurinta ikäryhmää (60 %) edustivat nuoret 18–39-vuotiaat aikuiset. Toiseksi suurin ryhmä olivat 40–55-vuotiaita (22 % vastaajista). Kolmantena oli ryhmä 56–65-vuotiaita (13 %), ja yli 65-vuotiaita oli 5 %. Suurin osa vastaajista oli naisia (73 %) ja 23 % vastaajista oli miehiä. 4 % vastaajista jätti kertomatta sukupuolensa.

Kuva 3. Vastaajien ikäjakauma

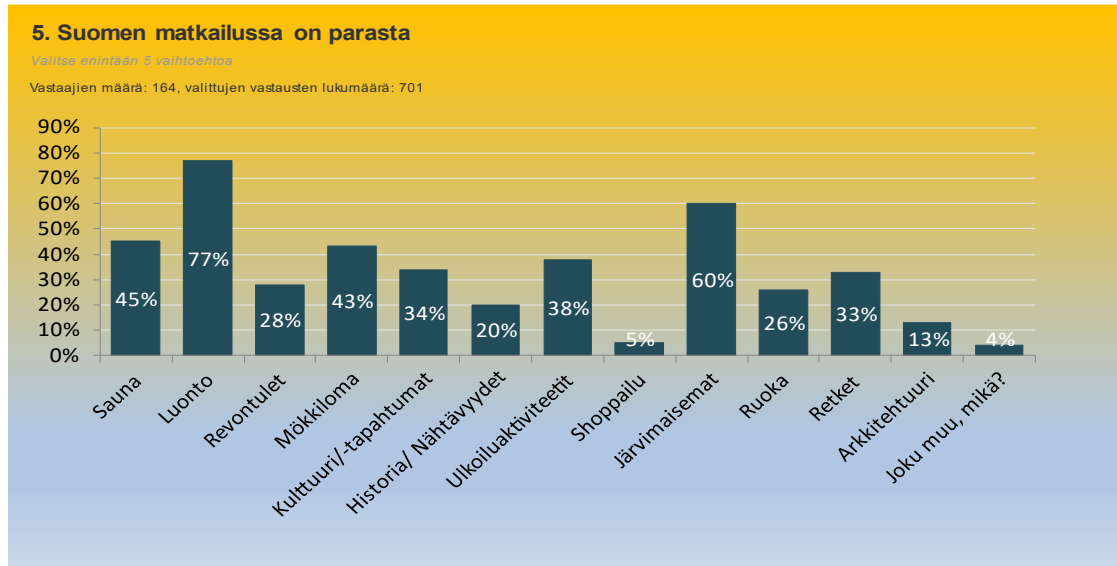
Kuva 4. Vastaajien asuinmaa

Kuvan 4 mukaan suurin osa 164 vastaajasta tuli Suomesta (76 %), Euroopan eri maista oli vajaa viidennes osa (18 %) ja pieni osa (6 %) muualta (USA, Venäjä, Aasia). Tavoite kansainvälisyydestä on toteutunut. Samalla tutkimukseen osallistujien ikä edusti nuorempaa sukupolvea, jonka tulevaisuudessa on myös tutkimuksen fokus. Kyselyn tavoitteena oli löytää nuorten näkemykseen perustuvaa tietoa, jolla olisi merkitystä tulevaisuuden matkailussa.

5.4 Kyselyn sisältö ja analyysi

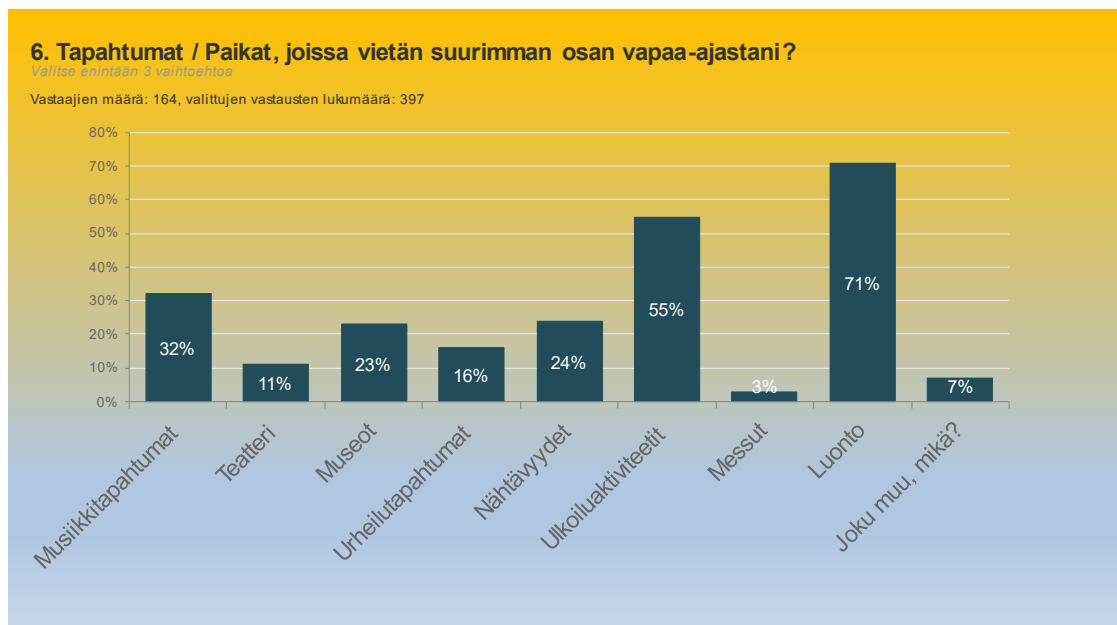
Seuraavien kolmen kysymysten tarkoitus oli selvittää mieluista ajankohtaa ja vetovoimatekijöitä ja tapoja viettää aikaa Suomessa. Kuvassa 5 ja 6 voidaan

havaita matkailun suosittuja vetovoimatekijöitä sekä vastaajien suosituimmat ajanviettotavat yleensä.

Kuva 5. Suomen matkailun parhaat vetovoimatekijät

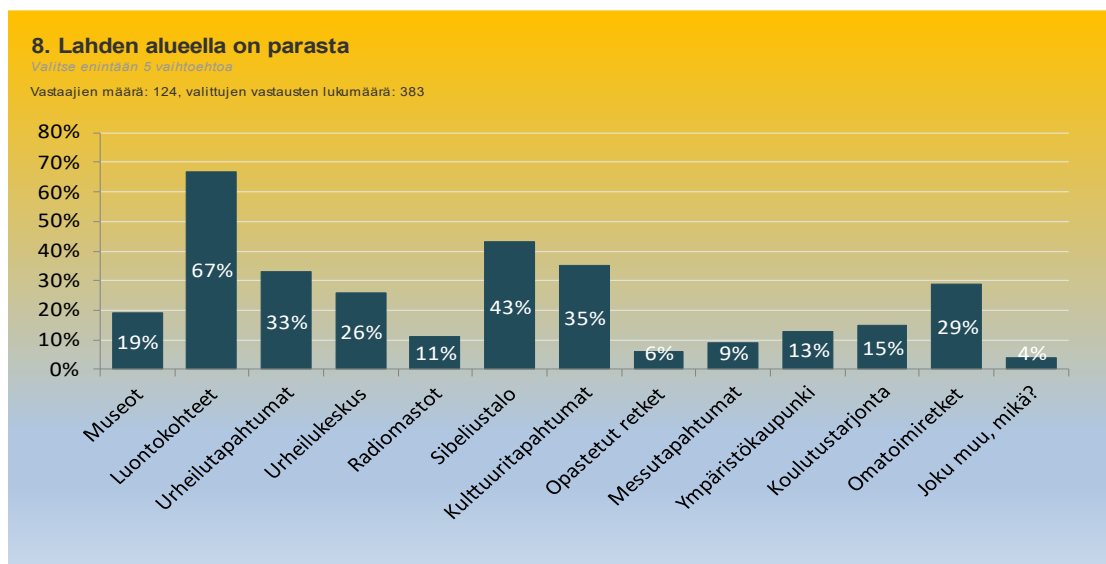
Sanallisista vastauksista tulivat esille vielä muitakin syitä vieraillla Suomessa, kuten: "Visit my friends, seeing friends, matkustaminen itsessään, unique sense of calm, filosofiset kävelyt ja folklore events". Englanninkielinen sana viestii ulkomaisen vastaajan mielipiteestä. Ajankohdan suhteen ylivoimaisen tärkeältä vastaajista näytti olevan kesä, josta piti liki 80 % vastaajista. Talvi (34 %), kevät (27 %) ja syksy (20 %) saivat huomattavasti vähemmän ääniä.

Kuva 6. Mieluisat tapahtumat tai paikat, jossa vapaa-aikaa vietetään

Kuvan 6 olevien vastausten perusteella suurin osa vastaajista viettää mielellusti aikaa luonnossa (71 %). Ulkoiluaktiviteetit saavat noin puolet suosiosta (55 %) ja musiikkitapahtumat kiinnostavat noin kolmas osaa kaikista vastaajista (32 %). Näiden lisäksi mainittiin myös muita vaihtoehtoja: ”Restaurants, Home, Pub/Bar, mökki, city centres ja koti.” Englanninkielinen sana viestii tässäkin ulkomaisen vastaajan mielipiteestä.

Kuvassa 7 kysymykset kohdistettiin Lahden seutuun, jolloin vain alueen ennestään tunteneet (77 % kaikista vastaajista) pääsivät vastaamaan tarkennettuihin kysymyksiin. Fokuksena oli löytää vastaajien mielestä tärkeämpiä Lahden alueen vetovoimatekijöitä.

Kuva 7. Lahden seudun vetovoimatekijät

Kuvassa 7 erottuu selkeästi suurimpana vetovoimatekijänä luontokohteet (67 %), mutta kiinnostavana kakkosena on Sibeliustalo (43 %) ja sitten kulttuuritapahtumat (35 %). Tässä prosentuaalisessa jakaumassa näkyy, että vastaajat saivat valita useita (enintään 5) mielenkiinnon kohteita. Kulttuuritapahtumien suosio perinteisessä urheilukaupungissa on nousemassa ulkoilun ja urheilutapahtumien rinnalle. Kulttuuritapahtumat saivat pari prosenttiyksikköä enemmän ääniä kuin urheilutapahtumat (33 %). Muitakin vetovoimatekijöitä mainittiin tässä yhteydessä seuraavasti: ”satama, kesällä uimarannat, hyviä pyöräilyreittejä ja talvella hyviä hiihtoreittejä”. Englanninkielisten sanojen puute kertoo vastaajien olevan vain suomalaisia, joita oli kaikista vastaajista 76 %.

Viimeiset kysymykset liittyivät uuteen Salpausselkä Geoparkiin ja urheilupahtumiin tulevan vuoden 2023 aikana. Vastaajista jopa reilu puolet (57 %) tiesi, että Salpausselkä Geopark kuuluu Unescon kansainvälisesti arvostettuun alueverkostoon. Tämä tieto kertoo siitä, että uuden Geoparkin tiedottaminen on ollut myös nuorten keskuudessa kiinnostavaa ja tehokasta. Kuvassa 8 reflektoidaan mahdollisia kiinnostuksen kohteita Geoparkissa..

Kuva 8. Mitkä kiinnostuksen kohteita nähdään Salpausselkä Geoparkissa

Kaikkien vastaajien päällimmäinen kiinnostus kohdistui **luonnon kauneuteen** (68 %) ja hyviin retkialueisiin (50 %). Hiljaisuutta ja rauhaa arvosti vajaa puolet (40 %) vastaajista, ja vain vajaa kolmannes (31 %) kaipasi luonnossa palveluita. Sen sijaan opastettuja kohteita kaipasi vain neljäsosa (25 %) ja opastettuja retkiä 10 % vastaajista. Tämä mielestäni kertoo omatoimimatkailun suosioista, josta on suurempi vastaajista todennäköisesti kiinnostunut ja perinteisesti Suomen luontoretkeilyssä (esim. Lapissa) myös tottunut. Toisaalta Keski-Euroopan vaelluskokemuksen perusteella kirjoittaja kaipasi juuri palvelutarjonnan lisäämistä luontokohteisiin luontevana ainakin eteläisempiin luontokohteisiin ulkomaalaisvieraita ajatellen.

Jälkeenpäin ajatellen samaan sisältöön on ehkä viitannut otsikko ja vaihtoehto 'hyvät retkialueet', jolloin osa vastaajista on saattanut mieltää niiden jo sisältävän olennaisesti tärkeitä opasteita ja palveluita. Kuvan vastauksiin liittyen voidaan jatkossa tutkia myös sitä, kuinka tarpeellisenä vastaajien keskuudessa

opaspalveluiden käyttöä yleensä pidetään. Yleisesti tiedossa oleva nuorten ja työikäisten vakiintunut kännykän varassa eläminen ja nettitiedon saatavuus vaikuttaa mahdollisesti näiden vastausten määrään. Tässä voidaan etsiä sopivia kehittämiseen liittyviä vinkkejä Salpausselkä Geoparkin kohteiden markkinoinnin ja opastukseen liittyen.

Viimeisellä kysymyksellä (kuva 9) oli tarkoitus tutkia ennalta vastaajien tietämystä ja kiinnostusta Lahden tulevien urheilutapahtumien osalta.

11. Lahden urheilutapahtumista 2023 minua voisi kiinnostaa eniten
Vastaajien määrä: 40, valittujen vastausten lukumäärä: 70

	n	Prosentti
Finlandia-hiihto 50 v.	14	35,0%
Salpausselän kisat 100 v.	28	70,0%
Kalevan kisat	6	15,0%
GRVL FNLD -pyöräilykisa	2	5,0%
Ironman 70.3	10	25,0%
SM-viikko	1	2,5%
Lahden Lasten Talvikarnevaalit	9	22,5%
Joku muu, mikä?	0	0,0%

Kuva 9. Urheilutapahtumien kiinnostavuus vuonna 2023

Kuvassa 9 näkyy selkeästi, että seitsemän vaihtoehdon valinnainen kiinnostus kohdistui odotetusti Salpausselän talvikisoihin (70 %), jotka tänä vuonna toteutettiin jo sadannen kerran. Finlandia-hiihdon 50-vuotias taival sai reilun kolmanneksen äänistä (35 %), mutta myös uudempi, vuodesta 2018 alkanut Triathlonin IRONMAN -kilpailu kiri kolmanneksi (25 %). Ilahduttavaa oli huomata, että Lasten Talvikarnevaalit saivat lähes yhtä paljon ääniä (22,5 %). Tämä tieto saattaa viitata siihen, että urheiluperinteet jatkuvat Lahdessa seuraavankin sukupolven aikana. Siihen on hyviä mahdollisuuksia ja tulevaisuuden kannalta tehdään Lahdessa jo nyt hyvää pohjatyötä myös Salpausselkä Geoparkin laajalla maakunta-alueella.

5.5 Analyysin tulokset nykyhetken valossa

Lahden alueen kulttuuriseen perintöön kuuluvat ensisijaisesti pitkät urheiluperinteet, jotka ovat syntyneet ja säilyneet luonnon tarjoamien puitteiden vuoksi. Kulttuuritarjonta on laajentunut vuosien saatossa perinteisestä teatteri, musiikki- ja museotarjonnasta yhdistävään taiteeseen, jossa yhdistyvät luonto ja musiikki tai muu esittämistäiteen muoto yhä useammin. Esimerkkinä mainitsen luonnon, liikunnan ja tietotaiteen onnistuneen yhdistämisen Lahdessa jo 60-luvulta lähtien. Mukkulan kartanolla, kaupungin vanhimmalla puistoalueella on järjestetty joka toinen vuosi keväällä Euroopan vanhimpiin kirjallisuustapahtumiin kuuluva Kansainvälinen kirjailijakokous, joka on eri kulttuureista tulevien, erilaisten kirjoittamistyön parissa työskentelevien taiteilijoiden ja yleisön kohtaamispaikka. Vuonna 2022 kesäkuun kokous oli jo kolmaskymmenes. (Livre 2022.) Yhtenä erikoisuutena näiden kokousten yhteydessä 90-luvulla oli huippuohjelma, jossa keskiyön jalkapallo-ottelussa kohtasivat Suomi ja muu maailma. (Petäjä 2005.) Nykypäivänä IRONMAN-kilpailuissa kesän keskiyön tunnelmaa nostattavat triathlonin kilpailijat Lahden satamassa. (Ojanperä 2017.)

Päijät-Hämeen liitossa toteutettiin **Kulttuurin suunta 2030 -hanke**. Hankkeen lopputuloksena syntyi maakunnalle oma kulttuuriohjelma, joka visioi yhteistä suuntaa maakunnan kulttuuritoimijoille. Hankkeen tuloksena julkaistiin kulttuuriohjelma, kulttuurin kehittämisen kärjet ja niiden toimenpide-ehdotukset. Yhteistyössä alueen kuntien, kulttuuriyhdistysten, kulttuurin tekijöiden, oppilaitosten ja alueen muiden kulttuuritoimijoiden kanssa syntyi ohjelma, jossa yhteisen kehittämisen kohteista edistettäisiin parhaita, resursseja tehokkaasti hyödyntäen. Tämän ohjelman raportti oli yhtenä aineisto-osana tätä tutkimusta. (Päijät-Hämeen liitto 2022.)

Päijät-Hämeen liiton ko. tutkimuksen tavoitteena oli maakunnan yhteinen kulttuuriohjelma, kulttuurin suuntaviivat vuoteen 2030 ja yhteisen kehittämistarpeiden näkemyksen löytäminen. Arvopohjaa on määritelty sen perusteella, että päijäthämäläinen kulttuuri on kestävä, saavutettavaa ja tulee lähelle – myöskään heitä, jotka eivät aktiivisesti käy kulttuuririennoissa. Moninaisuus ja osallisuus

on yksi kantavista arvoista, jossa kulttuuriset oikeudet toteutuvat laajasti. Kulttuurista halutaan tehdä hyvässä yhteistyössä rajat ylittävästi ja sen merkitystä demokraattisesti vaalimalla. (Pokkinen 2022).

Ohjelmassa määriteltiin kehittämisen kärjet sekä toimenpiteet kärkien edistämiseksi. Konkreettisen ohjelman tulisi tukea ja ohjata kehittämistyötä ja verkostoja jatkossa. Maakuntaliiton lakisääteisiin tehtäviin kuuluu mm. edistää alueiden kulttuuria osana aluekehitystä. (Laki alueiden kehittämisestä 13.8.2021/756). Ohjelma kokoaa kulttuuritoimijat yhteisen agendan ääreen. Näin hankekonsortioita* voi syntyä tulevaisuudessa helpommin ja kuntien kulttuuritoimien parempi yhteistyö tuottaa synergiaetuja. **Konsortio** tarkoittaa organisaatioiden usein väliaikaista yhteenliittymää, jonka tarkoituksena on näiden edun ajaminen. Konsortio on vapaamuotoinen, ei-juridinen yrittämisen muoto. Konsortiolla on yhteinen suunnitelma, jota se toteuttaa yhteistyössä. Tällä yhteistyöllä pyritään tavanomaista hankeyhteistyötä mittavampaan lisäarvoon. (Päijät-Hämeen liitto s.a.; Tirronen 2009)

Käsillä olevan tutkimuksen vastaajasegmentissä fokus siirtyi tarkoituksella nuorempiin vastaajiin, mikä palvelee tavoitteessaan tulevaisuuden ajattelua ja nuoremman sukupolven äänen kuulemistä. Vaikka edellisen Päijät-Hämeen liiton tutkimuksen kohderyhmänä olivat kulttuurialojen ja laajan kulttuurikehityksen näkökulmat, nuorten aikuisten näkemys jäi kyselyssä vajaaksi. Syynä oli todennäköisesti se, että mainittua kyselyä toteutettiin esim. kirjastoissa, jossa kulttuurista kiinnostuneet ihmiset usein käyvät. Vastaajien määrä oli sopivan runsas, mutta iältään erilainen kuin tässä tutkimuksessa. Kulttuuribarometrin (2022) perusteella voidaan myös todeta, että nuoremmat ja keski-ikäiset suomalaiset (alle 31–49 vuotta) kuluttavat vanhempiin kansalaisiin verrattuna (50–69 vuotta) enemmän aikaa muissa kulttuuritapahtumissa (esim. festivaalit ja ulkoilmatapahtumat) kuin perinteisissä teatteri-, esitys- tai näyttelytapahtumissa. (Nummela 2022.)

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että Suomen matkailun kannalta (kuvat 5, 6) sekä Lahden seudulla (kuva 7) että Salpausselkä Geoparkin alueella (kuva 8) ollaan eniten kiinnostuneita luonnosta ja luonto-

kohteista. Salpausselkä Geoparkin alueella on vastaajaryhmän mielestä luonnon kauneus ja hyvät retkialueet odotetusti kiinnostavimmat (kuvat 7, 8). Kun tarkastellaan Lahden alueen tapahtumavuoden tapahtumia tutkimuksen pohjalta, kaikki kyselyyn valitut tapahtumat sijoittuvat Lahden kaupungin satamaan tai luontoon kaupungin lähiympäristöön. Kaupungissa on myös monia kulttuuritapahtumia, joiden asiakasmäärät vaihtelevat teeman, sään tai olosuhteiden mukaan. Niiden tunnettavuus ei yllä urheilutapahtumien yleiseen kuuluisuuteen, niiden toteutumista ei aina voida varmistaa ja asiakasmääriä on vaikea arvioida. Tämän vuoksi niitä ei ole valittu myöskään tämän kyselyn kysymysvalikkoon.

Ukrainan sodan synnyttämä elinkustannuskriisi tuo matkailun alalle uusia uhkia. Sodan rajamailla on ollut vaikeuksia saada matkailua pysymään elinvoimaisena. Puolassa ja Slovakiassa sekä kansainvälinen että kotimaanmatkailu ovat vähentyneet vuodesta 2020 lähtien. Myös **Virossa** (30 %), **Suomessa** (32 %), **Latviassa** (33 %) ja **Liettuassa** (44 %) ovat kansainväliset saapumiset vähentyneet heinäkuusta 2022 lähtien. (OECD 2022d.)

Lahden urheilun suur tapahtumien asiakasmäärät, kuten aiemmin mainittiin, liikkuvat kuitenkin yhä jopa sadoista tuhansiin osallistujiin sekä useisiin tuhansiin katsojien määriin. Lahdessa on järjestetty viimeisinä vuosina urheilukilpailujen lisäksi myös merkittäviä nuorten kulttuuriin liittyviä Desucon-animetapahtumia, jotka tuovat Lahteen suuria asiakasmääriä nuorisoa yhden viikonlopun ajaksi. Nämä tapahtumat näkyvät alueen majoituskysynnän suurena nousuna tapahtumien viikonloppuina. Osallistujien määrät rajoittuvat kuitenkin Sibelius-talon kapasiteettiin (2700–2900 paikkaa), jolloin ne eivät yllä urheilukilpailujen aikaisiin asiakasmääriin. Vastaavien tapahtumien tarjonta on kaupungin matkailun kannalta tärkeä. (Desucon 2023).

Näyttää kuitenkin siltä, että urheilumatkailun perinne vie edelleen voiton. Suomen hiihtoliitto on valinnut toukokuussa 2023 Lahden kaupungin Suomen parhaaksi hiihtokaupungiksi. Lahden kaupunginjohtaja Timosen (2023) mukaan Lahden vahvuuksiin kuuluvat erilaisten hiihtotapahtumien lisäksi valmis infrastruktuuri ja vahva asema kansainvälisenä ympäristöasioiden edelläkävijänä. ”Hiihto on olennainen osa Lahden identiteettiä ja Pohjoismaisten hiihtolajien

MM-kilpailuja on täällä järjestetty jo seitsemän kertaa, enemmän kuin missään muualla maailmassa. Teoilla ja valinnoilla Lahti korostaa liikunnan merkitystä ihmisen hyvinvoinnille, mahdollistaa asukkaille liikunnallisen elämäntavan ja vahvistaa vastuullista urheilumatkailua. Lahdessa on 180 kilometriä hiihtolatuja, ja jokaisella kuntohihtäjällä on ainutlaatuinen mahdollisuus hiihtää MM-tason laduilla Salpausselän maastoissa. Eritasoisia ja helposti saavutettavia hiihto-, lenkkeily- ja luontoreittejä löytyy ympäri Lahtea ympäri vuoden.” (Timonen 2023; Suomen Hiihtoliitto s.a.)

Luonnolla on monipuoliset vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen. Tutkimuksen mukaan luonnossa liikkumisella ja pelkällä oleskelullakin on positiivista vaikutusta. Luontoa aistitaan kaikilla aisteilla ja sen fyysiset terveystvaikutukset näkyvät mm. sykkeen ja verenpaineen laskuna, vastustuskyvyn parantumisena ja matalampana riskinä sairastua muisti- tai sydänsairauksiin. Luonnossa mieliala kohentuu, stressitaso alenee sekä virkistyminen ja rentoutuminen ja myönteisten tunteiden kokeminen lisääntyy. Vastaavasti epämiellyttävät tunteet vähenevät ja luontoliikunnan on myös todettu keventävän masentuneisuuden oireita tehokkaammin kuin lääkkeet. (UKK-instituutti 2021.)

Kulttuuri-, luonto- ja liikuntamatkailukohteet Lahden seudulla

Kuva 10. Kulttuuri-, luonto- ja liikuntamatkailukohteet Lahden seudulla 2023

Lahden alueen luontomatkailua voidaan informatiivisesti kuvata Koivulan & Saastamoisen (2005) luontomatkailun mallin mukaan. Kuvassa 10 on valikoitua tietoa tärkeimmistä alueella olevista kohteista Visit Lahden internetsivuilta.

Suurimman osuuden kuvasta vievät lähivirkistysalueet ja ekomatkailu, jonka jälkeen tulevat kaupunkimatkailun kohteet, matkailukeskukset sekä metsä-, vesistö- ja maatilamatkailu. Maatilamatkailuun kuuluu myös mökkeily, vaikka se on kuvassa myös erillisenä alueena. Kalastus- ja metsästysmatkailua harastetaan organisoidusti vähemmässä määrin, siksi ne ovat vain pienenä osana kokonaiskuvaa. Kuvasta päätellen Lahden seudun luonto- ja liikunta- matkailun tarjonta näyttää tasapainoiselta, sillä myös kulttuurikohteita on runsaasti yhteisen nimittäjän alla. Monipuolisuus kehittyy parhaiten kysytyjen palveluiden myötä. Kestävää kehitystä voidaan parantaa ja laajentaa Lahti Regionin sekä Salpausselkä Geoparkin kokonaisvaltaisella koordinoitiprosesseilla ja viedä alueen kaikkiin ympäristökuntiin.

5.6 Kestävän matkailun tavoitteet ja toimenpiteet

Kestävän matkailuun (*sustainable tourism*) liitetään yleisesti useita tavoitteita ja vaatimuksia. Matkailun hallitsemattomuudella on ollut vaikutus kestävän matkailuajattelun kehittymiseen. Ympäristön laadun säilyttäminen kannustaa luonnon ja kulttuuriperinnön arvostamiseen ja suojeluun. Kohdealueen yhteisöjen elämänlaadun parantaminen tarjoaa toimeentuloa ja uusia työpaikkoja. Matkailuun liittyvän tiedon ja tietoisuuden lisääminen monipuolistaa elinkeinopohjaa ja edistää paikallistuotantoa tukemalla perinteistä ja paikallista elinkeinorakennetta.

Korkeatasoisen matkailukokemuksen tarjonta tuo alueelle ulkopuolista valuutaa ja pääomaa. Tasa-arvon ja kehityksen vaaliminen parantaa myös alueen työllisyyttä ottamalla mukaan mm. niitä, joille aiemmin työtä ei aina ole riittänyt, esim. nuoret tai maahanmuuttajat. Matkailun kehittäminen lisää alueen hyvinvointia luomalla ja ylläpitämällä alueen palveluita, joita aiemmin ei olisi kannattanut perustaa. Matkailun tavoitteet ja mahdollisuudet liittyvät suoraan tai epäsuorasti ihmisiin, asukkaisiin ja toimijoihin, joiden elinolosuhteita parannetaan, mutta samalla myös alueen matkailuarvo nousee. Matkailun kestävyysperiaatteet ovat joskus ristiriidassa toiminnan elinkeinon ja kannattavuuden periaatteiden kanssa, kun yksittäiset matkailutoimijat eivät aina näe oman toiminnan kannattavan kestäväällä tavalla. (Hall 2013; Saarinen 2014.)

Saarisen (2014) mukaan **kestävän matkailun periaatteita** on sovellettu ja toteutettu käytännössä aika vähän, vaikka sen myönteisiä vaikutuksia ja kestävyden tärkeyttä tiedostetaan. Vastuullinen matkailu olisi hyvä nähdä prosessina, jossa uudelleentarkastelu esim. eettisen ja vastuullisen kehittämisen kannalta voisi luoda ratkaisuja matkailun kestävyden lisäämiseksi. (Saarinen 2014.)

Kuten edellä jo todettiin, Lahden seudulla luontoympäristö mahdollistaa laajan kirjon luonto-, kulttuuri- ja urheilumatkailun tapoja viettää aikaa kaupungin ympäristössä. Kehittämistä jatketaan edelleen laajentamalla urheilumatkailun ja kulttuuritoiminnan monipuolisuutta. Tämä edellyttää luonnon kestävyden ja elinvoimaisuuden tukemista. Lahdessa on hyvänä esimerkkinä European Green capital vuodelta 2021 myös poliittinen tahto, joka vaikuttaa hyvin paljon ekologiseen, sosiokulttuuriseen (sosiaaliseen ja kulttuuriseen) ja taloudelliseen kestävyteen.

Lahden kaupungissa on vuosien saatossa myös poliittinen tahto yhtynyt kestävyysperiaatteisiin rakentamalla kaupungin konsernin ja infrastruktuurin, johon kuuluu myös matkailutoimi. Lahti on myös sitoutunut kestävä kehityksen kaupunki, jonka matkailun kehittäminen tässä vaiheessa edustaa yhtä kaupungin strategisen kokonaisuuden osaa. (Viitaila 2021.) Salpausselkä Geoparkin konseptiin puolestaan kuuluu jo aiemmin mainittu alueen kehittämisen luonnon ehdoilla monipuolista kehittämisprosessia edistäen. Lahti Regionin parhaan destinaation hakuprosessi myös kertoo siitä, että kehittämiseen on sitouduttu ja se etenee myös virallista tietä kansainväliseen tietoisuuteen.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Pandemian aika on tuonut maailmanlaajuisesti esille luonnon tärkeyden ihmisten arkielämässä. Luonto tarjosi suomalaisille avaran tilan ja vaihtoehdon vaarallisen sairauden välttämiseksi. Lähimetsästä löytyi rauhaa, raikasta ilmaa ja kasvomaskista vapaata aluetta. Oivallus luonnon tärkeydestä terveen elämän säilymiseen ei kuitenkaan ole uusi. Pandemia vain korosti sen uudella voimalla myös urbaani-ihmisen näkökulmasta.

Visitoryn (2023) mukaan kotimaiset matkailijat toivat pandemian aikana valtaosan matkailutulosta. Suomen matkailutoimialan taloudellista menetystä ei kuitenkaan korvata pelkästään kotimaisten matkailijoiden avulla. Noin 40 prosenttia kotimaisista matkailijoista oli päiväkävijöitä, jotka eivät välttämättä liisänneet kokonaiskulutusta ainoastaan rahankulutuksen siirtoa paikkakunnalta toiselle. Lisäksi päiväkävijät kuluttivat vain noin neljäsosan siitä, mitä maksullisessa majoituksessa yöpyneet ulkomaan matkailijat kuluttavat matkakohteessaan. Kotimaan matkojen määrän tulisi tämän perusteella kasvaa lähes viidenneksellä, että se voisi korvata ulkomaalaisten matkailijoiden määrän puutteen koko maan tasolla. (Visitory 2023b; Uotila 2023.)

Lahden kaupungin pitkä luontoon ja urheiluun liittyvä kulttuuriperinne on saanut vahvistua muiden matkailumuotojen ollessa tauolla. Pandemian laantumisen aikana Lahdessa juhlittiin Euroopan Green Capital 2021 ja UNESCO:n Salpausselkä Global Geopark -tunnuksen saavutuksia. Molemmat liittyivät läheisesti luontoon, luonnon suojeluun ja kestäväan kehitykseen, joissa yhteistyön merkitys korostuu ja laajenee postpandemian aikana entisestään. Suurin osa Lahden suur tapahtumien ja matkailun kohteista sijaitsee Salpausselkä Geoparkin alueella ja kuuluu kartoitettuihin, suojeltuihin tai kehitettäviin kohteisiin.

Kirjallisuudesta saatujen tietojen mukaan **kulttuurihistoria ja kulttuuriperinteet** yhdistyvät Lahden seudun **vetovoimatekijöissä** luonto- ja tapahtumamatkailussa. Kulttuurimatkailun tärkeimpänä osana on seudun luonto, joka tarjoaa upeat puitteet matkailutoiminnalle. Sen tärkeys on korostunut sekä historian teollisuuden aiheuttamien virheiden kautta että pandemian aikana. Hyvinvoivan luonnon keskellä asukkaat ja matkailijat viihtyvät ja se tarjoaa aineellista ja aineetonta hyvää. Tämän vuoksi luonto- ja liikuntamatkailu ovat Lahden seudun matkailukulttuurin keskiössä. Luonto on osa paikallisväestön jokapäiväistä elämää sekä vapaa-aikaa ympäri vuoden. Suurien kansainvälisten urheilutapahtumien lisääntyminen pandemian jälkeen vahvistaa näkemystä siitä, että luonto- ja liikuntamatkailu on osa seudun kansainvälisesti arvostettua kulttuurista vetovoimaa.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa pääpiirteittäin Lahden vetovoimatekijöiden kiinnostavuutta pandemian jälkeisenä aikana. Tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että Lahden alueella on matkailun vetovoimapotentiaalia hyödynnetty juuri tutkimuksen kyselyn vastaajien toivomalla tavalla. Luontokohteet ovat kytköksessä geologiseen muinaishistoriaan ja alueelliseen kulttuuri-perintöön, ja ovat myös tiiviinä osana seudun kulttuuri-identiteettiä.

Tapahtumamatkailun luontoympäristö toimii maailmanlaajuisesti tunnettujen urheilutapahtumien näyttämönä ja useat kulttuurikohteet, nähtävyydet ja lähivirkistysalueet ovat osa seudun luontoa. Salpausselkä Geoparkin olemassaolo vahvistaa entisestään luonnon tärkeyttä ja Geoparkin rooli rakentavien toimintaperiaatteiden myötä korostuu kestävän matkailun luomisprosessissa. Lahti edustaa jo nyt kestävän kehityksen periaatteita saavuttamalla Euroopan ympäristöpääkaupungin kriteerit (2021) ja määrittelee tulevaisuuden tavoitteita. Kaupungin matkailuyhtiö Lahden seutu - Lahti Region Oy (Visit Lahti) sai vuonna 2022 Euroopan toiseksi vastuullisimman matkailualueen (destination) tunnuksen sekä STF (Sustainable Travel Finland) -sertifikaatin. (ePressi 2022b.)

Matkailusivuston European Best Destinations -äänestyksessä Lahden seutu pääsi 10 parhaan joukkoon (180 maasta ja 400 matkailukohteesta) ja sai toiseksi parhaan kestävän matkailun matkailukohteen tunnuksen. Kilpailun voitti Slovenian Ljubljana. (European Best Destination 2023.) Yhteistyössä Salpausselkä Geoparkin kanssa Lahden seutu - Lahti Region tavoittelee edelleen Euroopan parhaan matkailukohteen tunnusta. Alueellisen STF-merkin saamisen edellytyksenä on saada 51 % alueen matkailuyrityksistä mukaan ko. ohjelmaan. (ePressi 2022a.)

Lahden seudun luontomatkat tarjoaa erinomaisia edellytyksiä erityyppiseen matkailuun myös tulevaisuudessa, jos luonnosta ja kaupunkiympäristöstä pidetään hyvää huolta. Kestävän kehityksen osa-alueisiin kuuluvien ekologisen, taloudellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen kestävyden kannalta on tärkeää, että myös Lahden kaupungin ja alueellinen poliittinen tahto edistää edelleen luonnon kannalta oikeita periaatepäätöksiä. Salpausselkä Geoparkin tiivis yhteis-

työ matkailuyritysten ja koulutusorganisaatioiden kanssa Lahti Regionin organisaation sisällä vaikuttaa positiivisesti kestävä matkailun kehitysprosessiin. Näin ollen resurssien ja tiedon välittäminen tehostuu ja vahvistuu entuudestaan.

7 POHDINTA

Urheilumatkailu on perinteisesti tuonut Lahden seudulle tuhansia talvimatkailun vieraita. Nykyään alueelle matkustaa myös kesätapahtumiin tuhansia IRONMAN-urheilijoita perheineen. Kulttuuritapahtumista suurimmat liittyvät nuorison animekulttuuriin (Desucon), joka kiinnostaa laajaa nuorten yleisöä, mutta jonka asiakasmäärät eivät yllä urheilutapahtumien tasolle. Uudessa postpandemisessä tilanteessa urheilumatkailun ansioista merkkitapahtumien (*Hallmark events*) kirjo seudulla laajeni.

Salpausselkä Geoparkin UNESCO verkoston kuulumisesta tiesi yli puolet (57 %) kyselyyn vastanneista. Kansainvälisen vastaajaryhmän kiinnostuksen kohteisiin (kuvat 5, 6, 7 ja 8) kuuluivat luonto, luontoaktiviteetit ja järvimaisemat. Lahden vetovoimatekijöiden ja Salpausselkä Geoparkin kiinnostavuus (kuva 8) vaikuttaa alueen kestävä matkailun prosessin edistämiseen ja on jo nyt osana Lahti Regionin strategiaa.

Tutkimuksen tavoite on toteutunut suunnitellusti vastaajasegmentin ja Lahden alueen matkailun vetovoimatekijöiden tunnettavuuden kartoituksessa. Kooste kulttuuri-, luonto ja liikuntamatkailun kohteista Lahden seudulla visuaalisoivat kulttuurimatkailun yhteyttä liikunta- ja luontokulttuurin perintöön. Luontomatkailun tärkeyttä korostavien vastauksien määrä viesti puolestaan siitä, että Lahti Region tekee hyvää työtä tulevaa matkailun potentiaalista asiakassegmenttiä huomioiden.

Kulttuurimatkailun kehittämistä voisi jatkaa ideoimalla uusia testattavia matkailutuotteita. Tämän kautta toiminnallinen kehitys laajentuisi toisen avoimen timantin etsimiseen Double Diamond -tekniikan mukaiseen suuntaan. Seudulle sopivat esim. toistuvat vetovoimaiset tapahtumat, joiden profiiliin voisi liittää ruokakulttuuria, musiikkia ja tanssiesityksiä. Tapahtumia voi rakentaa osaksi jo vakiintunutta luonto- tai urheilumatkailua tai sovittaa läheiseen

luontoon, puistoihin ja nähtävyyksien äärelle. Jo olemassa olevien geokohteiden rinnalle sopii monipuolinen toiminta kaikenikäisille luonnossa liikkujille. Kulttuurin yhdistäminen luontoon ja liikuntaan avaa uudenlaisia mahdollisuuksia tuotekehitykselle matkailussa.

Pandemian jälkeen seudun asukkaiden liikuntakulttuuri näkyy yhä vahvemmin myös paikallisten liikuntatottumuksissa. Elokuun triathlonin IRONMAN -tapahtuma ylsi reilun kuuden tuhannen kilpailijan osallistujamäärällä Finlandia-hiihtojen osallistujamääriin parhaina vuosina. Lahden kaupungin tiedotteen mukaan kymmenien tuhansien kisavieraiden joukko oli Lahden kesätapahtumien suurimpia. Hienoa oli nähdä kilpailijoiden keskellä entinen pääministeri Alexander Stubb ja itse kuulua tuhannen viidensadan vapaaehtoisten joukkoon, jolla on oma merkityksensä seudun tapahtumien järjestämisessä.

Vapaaehtoistyö kuuluu olennaisesti Lahden seudun suurtapahtumien toimintakulttuuriin. Erilaisten ihmisten ja tekijöiden osallistaminen lisää yhteisöllisyyttä, hyvää mieltä ja aktiivisuuta liikuntakulttuurin parissa. Kulttuurimatkailun kehittämisellä on laaja työllistävä vaikutus. Matkailun parissa työtä tekevillä yrityksillä ja yksittäisillä toimijoilla on pandemiasta toipumisen jälkeen mahdollisuus rakentaa omaa toimintaa uuden arjen ja vastaavien tapahtumien varalle. Luonnon ihmeellinen monimuotoisuus, vahva toipumiskyky ja jatkuva uudistuminen olkoon meille esimerkkinä.

Kiitokset

Lopuksi tekijän kiitokset kuuluvat kaikille läheisille ja ystäville, jotka monella eri tavalla tukivat ja kannustivat kirjoitusprosessin etenemisen aikana. Työn ammatillisesta ja sisällöllisestä ohjauksesta kiitos Kati Komulaiselle ja Kirsi Kuisistolle. Raija Forsmanille kiitos tämän työn mahdollistamisesta, kannustavista kommentteista kirjoitusprosessin aikana sekä Lahti Regionin taustatuesta.

LÄHTEET

Andersson, T.D. & Getz, D. 2009. Tourism as a mixed industry: Differences between private, public and not-for-profit festivals. *Journal of Tourism Management* 30. 847–856.

Cloke, P. & Perkins, H. C. 1998. “Cracking the canyon with the awesome four-some”: Representations of adventure tourism in New Zealand. *Journal of Environment and Planning D: Society and Space* 16,185–218.

Desucon. 2023. Desucon iltabileiden lippumyynti 2023. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://desucon.fi/desucon2023/lipunmyynti/> ja <https://desucon.fi/desucon2023/tapahtuma/> [viitattu 1.5.2023].

ePressi. 2022a. Lahden seutu 10 parhaan eurooppalaisen matkailukohteen joukossa vuonna 2022. WWW-dokumentti. Julkaistu 11.2.2022. Saatavissa: <https://www.epressi.com/tiedotteet/ymparisto-ja-luonto/lahden-seutu-10-parhaan-eurooppalaisen-matkailukohteen-joukossa-vuonna-2022.html> viitattu 15.6.2023].

ePressi. 2022b. Lahden seutu-Lahti Region Oy:lle kestävän matkailun Sustainable Travel Finland -merkki. WWW-dokumentti. Julkaistu 23.2.2022. Saatavissa: [Lahden seutu - Lahti Region Oy:lle kestävän matkailun Sustainable Travel Finland -merkki - ePressi](#) [viitattu 30.6.2023].

European Best Destination. Lahti Region 2023. Official website of the Best Destinations in Europe. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.europeanbestdestinations.com/best-of-europe/best-sustainable-destinations-in-europe/> [viitattu 30.6.2023].

Fennell, D. A. 1999. *Ecotourism: An introduction*. London: Routledge.

Forsman, R. 2023. Asiakassegmentit. Visit Lahden Matkailuinfo yrittäjille 25.5.2023. PDF-esitys kirjoittajan henkilökohtaisessa email-osoitteessa.

Getz, D. & Page, S. J. 2016. Progress and prospects for event tourism research. *Journal of Tourism Management* 52. 593–631.

Goodwin, H. 1996. In pursuit of ecotourism. *Journal of Biodiversity & Conservation* 5. 277–291.

Green Lahti 2021a. Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://greenlahti.fi/faktat> [viitattu 8.5.2023].

Green Lahti. 2021b. Lahti – Tehty kestäväksi. Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021. Vesijärven suojeleminen ja kunnostus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://greenlahti.fi/article/vesijarven-kunnostus> [viitattu 11.5.2023].

Haanpää, M. 2017. Tapahtumamatkailu. Teoksessa Edelheim, J. & Ilola, H. (toim.) *Matkailututkimuksen avainkäsitteet*. Rovaniemi: Lapland University

Komulainen, K. 2019. Salpausselkä Geopark project: Developing a geopark to promote the geological heritage of the Päijät-Häme region. Teoksessa Peltonen, K. & Tommola, P. (toim.) 2019. *LAMK Well-being and Regenerative Growth – Annual Review 2019*. Part 1. Well-being from nature and Health-enhancing physical activity, 18–25. Saatavissa:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/265343/LAMK_2019_55.pdf?sequence=2&isAllowed=y [viitattu 7.8.2023].

Komulainen, K. 2023. Salpausselkä Geoparkin toiminta. Visit Lahden Matkailuinfo yrittäjille 25.5.2023. PDF-esitys kirjoittajan henkilökohtaisessa email-osoitteessa.

Komulainen, K. 2023. Toiminnanjohtaja. Puhelinhaastattelu 6.6.2023. Salpausselkä Geopark.

Kyyrä, S. 2017. Matkailun ennakkointi. Teoksessa Edelheim, J. & Ilola, H. (toim.) *Matkailututkimuksen avainkäsitteet*. Rovaniemi: Lapland University Press, 198. Saatavissa: <http://lauda.ulapland.fi/handle/10024/63093> [viitattu 7.4.2023].

LADEC s.a. Lahden Seudun Kehitys Oy. Yritystarinat ja artikkelit. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.ladec.fi/yritystarinat-artikkelit> [viitattu 30.5.2023].

Lahden hiihtoseura. 2023. Lahden hiihtoseuran historia. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.lahdenhiihtoseura.fi/lhs/historia/> [viitattu 16.5.2023].

Lahden kaupunki. 2023a. Kaupunginjohtaja Timonen: ”Kaiken kaupungin toiminnan tulee olla kestävä.” WWW-dokumentti. Päivitetty 28.3.2023. Saatavissa: <https://www.lahti.fi/uutiset/kaupunginjohtaja-timonen-kaiken-kaupungin-toiminnan-tulee-olla-kestavaa/> [viitattu 16.5.2023].

Lahden kaupunki. 2023b. Lahden 360 asteen kestävyysmuutos. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://greenlahti.fi/tarina> [viitattu 11.5.2023].

Lahden seutu – Lahti Region Oy. 2022. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://visitlahti.fi/etusivu/yhteystiedot/yhtio/> [viitattu 21.2.2023].

Lahti - European Green Capital 2021. European Union. 2020. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Laki alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta. 13.8.2021/756.

Lauhanvuori-Hämeen kangas Geopark Finland s.a. Mitä ovat geokohteet. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://lhgeopark.fi/geokohteissa-oppii-uutta/> [viitattu 23.7.2023].

Liwre. 2022. Lahden 30. kansainvälinen kirjailijajakokous. WWW-dokumentti. Päivitetty 13.6.2022. Saatavissa: <https://www.liwre.fi/> [viitattu 23.6.2023]

Löfgren, O. 1999. *On Holiday: A History of Vacationing*. Berkeley, CA: University of California Press.

McKercher, B. & Du Cros, H. 2002. *Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management*. London: Routledge.

Metsähallitus s.a. UNESCO Global Geoparks. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.luontoon.fi/geoparkit> [viitattu 23.6.2023].

MTV Uutiset. 2018. Cheekin jäähyväiskeikka villitsi 30 000 hengen yleisön Lahdessa. WWW-dokumentti. Julkaistu 25.8.2018. Saatavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/talta-se-naytti-cheekin-jaahyvaiskeikka-villitsi-30-000-hengen-yleison-lahdessa/7042978> [viitattu 7.5.2023].

Nummela, S. 2022. Suomalaisten näkemykset kulttuurista. Teoksessa Kulttuuribarometri 2022. Suomen kulttuurirahasto. Espoo: Kantar TNS Oy, 5. Saatavissa: <https://skr.fi/serve/kulttuuritutkimus-2022> [viitattu 17.7.2023].

OECD. 2022a. Coronavirus recovery dashboard. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oecd.org/coronavirus/en/recovery-dashboard?country=OECD> [viitattu 7.3.2023].

OECD. 2022b. OECD:n ilmastotoimet. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oecd.org/stories/climate-action/key-sectors/> [viitattu 5.2.2023].

OECD. 2022c. OECD Tourism Trends and Policies 2022. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oecd.org/cfe/oecd-tourism-trends-and-policies-20767773.htm> [viitattu 4.2.2023].

OECD. 2022d. OECD Tourism Trends and Policies. Is tourism turning the tide? Päivitetty 8.12.2022. Blogi. Saatavissa: <https://oecdcoqito.blog/2022/12/08/is-tourism-turning-the-tide/> [viitattu 17.7.2023].

Ojanperä, S. 2017. Suomen ensimmäinen Ironman-triathlon Lahteen – maaliin tullaan yöttömässä yössä. WWW-dokumentti. Päivitetty 30.5.2017. Saatavissa: <https://yle.fi/a/3-9639121> [viitattu 2.8.2023].

OKM. 2022. Kulttuurimatkailun kansallisen kehittämisen tiekartta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisusarja, 2022. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-811-3> [viitattu 1.2.2023].

Petäjä, J. 2005. *Niin kauas kuin aamua riittää: Lahden kansainvälinen kirjailijakokous 1963–2003*. Helsinki: Loki-kirjat.

Pihlaja, J. 2005. *Lahti-käsikirja. Lahden kaupunki*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Pirttijoki, M. 2023. Tapahtumien supervuosi nostaa Päijät-Hämeen matkailua koronan kaivamasta kuopasta. *Etelä-Suomen Sanomat* 12.5.2023, etusivu. Verkkolehti. Saatavissa: <https://www.ess.fi/paakirjoitus-mielipide/5922887> [viitattu 12.5.2023].

Pokkinen, J. 2022. Päijät-Hämeen liitto. PowerPoint-esitys Päijät-Hämeen liiton projektin palaverista Pokkinen/Parpala 9.11.2022. Kirjoittajan sähköpostin liite.

Puhakka, R. 2007. Kansallispuistot murroksessa: Tutkimus luonnonsuojelun ja matkailun tavoitteiden kohtaamisesta. Joensuun yliopisto, Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja, n:o 81.

Päijät-Hämeen liitto. 2022. Päijät-Hämeen kulttuurin suunta 2030. Päijät-Hämeen liiton julkaisu 2022. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://paijat-hame.fi/wp-content/uploads/2023/03/130223Kulttuuriohjel-man_suunta2030_jakeluun.pdf ja <https://paijat-hame.fi/paijat-hameen-kulttuurin-suunta-2030/> [viitattu 1.3.2023].

Päijät-Hämeen liitto s.a. Päijät-Hämeen maakunta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://paijat-hame.fi/paijat-hameen-maakunta/> [viitattu 21.2.2023].

Päijät-Hämeen Vesijärvisäätiö. s.a. Vesijärven tilan historia. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.vesijarvi.fi/vesijarvi/vesijarven-tilan-historia/> [viitattu 8.5.2023].

Räsänen, P. 2018. (toim.) Salpausselästä Unescon Geopuistokohde. Salpausselkä Geopark -esiselvityshankeen loppuraportti. PDF-tiedosto. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja, osa 36. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/142303/LAMK_2018_36.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 18.5.2023].

Saarinen, J. 2014. Critical sustainability: Setting the limits to growth and responsibility in tourism. *Journal of Sustainability* 6. 1–17.

Salpausselkä Geopark kohdeopas. 2022. Retkivinkkejä geokohteisiin. Salpausselkä Geopark. PDF-dokumentti. Päivitetty 6/2022. 3.painos. Saatavissa: <https://visitlahti.fi/wp-content/uploads/2022/06/Salpausselka-Geopark-KOH-DEOPAS-2022-WEB.pdf> [viitattu 15.5.2023].

Salpausselkä Geopark s.a. Suomen tunnetuin geologinen kokonaisuus. Visit Lahti. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://visitlahti.fi/etusivu/salpausselka-geopark/salpausselat-ja-harjut/> [viitattu 31.1.2023].

Salppuri Oy. 2023. Juhlakisat olivat menestys. Salpausselän kisat 100 v | Lahti Ski Games. WWW-dokumentti. Päivitetty 27.3.2023. Saatavissa: <https://lahtiskigames.com/juhlakisat-olivat-menestys/> [viitattu 3.5.2023].

Sitra. 2023. Megatrendit 2023. Ymmärrystä yllätysten aikaan. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/julkaisut/megatrendit-2023/> [viitattu 3.4.2023].

Stubb, A. 2013. Suomea brändäämässä. Teoksessa Stubb, A. (toim.) Sisulla ja sydämellä: Tarinoita Suomesta: stories about Finland = The power of sisu. Helsinki: Sanoma, 6–7.

Suomen hiihtoliitto s.a. Vuoden hiihtokaupunki-Lahti. WWW-dokumentti. Julkaistu 12.5.2023. Saatavissa: [Suomen Hiihtoliitto on valinnut Lahden Vuoden hiihtokaupungiksi – valintaperusteina kaupungin vankka perinne hiihtolajien edistäjänä sekä hiihtotapahtumien järjestäjänä - Suomen Hiihtoliitto](#) [viitattu 17.5.2023].

Suomen Latu s.a. Meidän tarinamme: Ulkoilun edistämistä jo vuodesta 1938. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.suomenlatu.fi/tietoa-meista-2/jarjeston-esittely/meidan-tarinamme.html> [viitattu 16.5.2023].

STM s.a. Valtioneuvosto ja ministeriöt. OECD Saatavissa: <https://stm.fi/ministerio/kansainvaliset-asiat/oecd> [viitattu 30.8.2023].

TEM. 2022. Yhdessä enemmän – kestävä kasvua ja uudistumista Suomen matkailuun: Suomen matkailustrategia 2022–2028 ja toimenpiteet 2022–2023. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisusarja. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-772-4> [viitattu 30.3.2023].

Tilastokeskus. 2022. Kotimaan matkailu saavutti ennätysosuuden vuonna 2021. Tiedote. 12.5.2022 Saatavissa: <https://stat.fi/julkaisu/cktskw1m86u5z0b604gvy2lwa> [viitattu 10.6.2023].

Tilastokeskus. 2023. Suomen virallinen tilasto (SVT): Suomalaisten matkailu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://stat.fi/tilasto/smat> [viitattu 10.3.2023].

Timonen, P. 2020. A Northern Response to Environmental Challenges. Teoksessa Lahti - European Green Capital 2021. European Union 2020. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 7.

Tirronen, J. 2009. Konsortio korkeakoulujen välisen yhteistyön muotona. PDF-dokumentti. Kuopion yliopisto. Saatavissa: http://www.pskkk.fi/poytakirjat/Konsortio_korkeakoulujen_valisen_yhteistyon_muotona.pdf [viitattu 20.5.2023].

UKK-instituutti. 2021. Luontoliikunta – liiku metsässä ja poluilla. WWW-dokumentti. Päivitetty 4.10.2021. Saatavissa: <https://ukkinstituutti.fi/liikkuminen/liikkumisen-ymparistot/luontoliikunta-liiku-metsassa-ja-poluilla/> [viitattu 18.6.2023].

UNESCO. 2023. UNESCO designates 8 new Global Geoparks. WWW-dokumentti. Julkaistu 20.4.2023. Saatavissa: <https://www.unesco.org/en/igpp/geoparks/list> [viitattu 10.5.2023].

Uotila, M. 2023. Päijät-Hämeen matkailu elpyy, mutta kansainvälisiä turisteja uupuu vielä – tapahtumat tärkein houkutin. *Etelä-Suomen Sanomat* 10.5.2023, etusivu. Verkkolehti. Saatavissa: <https://www.ess.fi/paikalliset/5920104> [viitattu 12.5.2023].

Varma. 2023. Mielenterveyshäiriöiden perusteella myönnettyjen työkyvyttömyyseläkkeiden määrä kasvanut. WWW-dokumentti. Julkaistu 28.4.2023. Saatavissa: <https://www.varma.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-artikkelit/uutiset/2023-q2/sijoitusymparistoa-leimasivat-lyhytkestoiset-kriisit--varman-sijoituksista-noteeratut-osakkeet-tuottivat-parhaiten/> [viitattu 29.4.2023].

Veijola, S. 2013. Matkailun viisiasteinen vastuullisuus. Teoksessa Veijola, S. (toim.) Matkailututkimuksen lukukirja. Rovaniemi: Lapland University Press, 21, 33.

Veijola, S., Ilola, H. & Edelheim, J. 2013. Johdanto matkailun tutkimukseen. Teoksessa Veijola, S. (toim.) Matkailututkimuksen lukukirja. Rovaniemi: Lapland University Press, 15.

Viitaila, R. 2021. From grey to green capital: The sustainable city transition of Lahti. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/110530> [viitattu 18.6.2023].

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi, 38–40, 56–57.

Visit Finland, s.a. Suomalainen kulttuurimatkailu: Suomen vahvuus kulttuuri-matkailussa: culture in nature! WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.visitfinland.fi/liiketoiminnan-kehittaminen/tuotekehitysteemat/kulttuurimatkailu> [viitattu 18.5.2023].

Visit Lahti s.a. Geopark kumppanuus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://visitlahti.fi/etusivu/salpausselkageopark/salpausselka-geopark-yksikko/yritysyhteistyö/> [viitattu 1.3.2023].

Visitory. 2023a. Kotimaan matkailun merkitys kasvaa yhä Suomessa. Blogi. Julkaistu 12.5.2023. Saatavissa: <https://www.blog.visitory.io/fi/post/kotimaan-matkailun-merkitys-kasvaa-yh%C3%A4-suomessa> [viitattu 19.5.2023].

Visitory. 2023b. Matkailuvienti ei saavuta koronaa edeltävä aikaa vähään aikaa. Blogi. Julkaistu 24.4.2023. Saatavissa: <https://www.blog.visitory.io/fi/post/matkailuvienti-ei-saavuta-koronaa-edelt%C3%A4v%C3%A4%C3%A4-aikaa-v%C3%A4h%C3%A4n-aikaan> [viitattu 13.6.2023].

Waite, G. & Cook, L. 2007. Leaving nothing but ripples on the water: performing ecotourism natures. *Journal of Social & Cultural Geography*, 8. 535–550.

Weaver, D.B. (toim.) 2001. The Encyclopedia of Ecotourism. London: CAB International Publishing

Wikipedia. 2023. Double Diamond (design process model). Päivitetty 31.7.2023. Saatavissa: [https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Double_Diamond_\(design_process_model\)&oldid=1168051132](https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Double_Diamond_(design_process_model)&oldid=1168051132) [viitattu 2.8.2023].